

RÖSAVI RADBY Foto Ove Haglund

KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

1977

48:e årgången

JULBLAD

En viktig affär

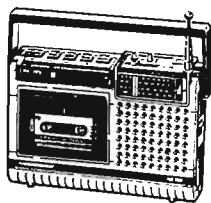
Står Ni i begrepp att sälja eller köpa fastighet kontakta

SPARBANKERNAS FASTIGHETSBYRÅ

Köpmangatan 11-13, Kumla - Tel. 019/754 90

Man går till **Wijks** - det lönar sig

JULKLAPPSTIPS!

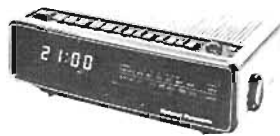
PHILIPS

AR 060

Kassettradio med MV och FM.

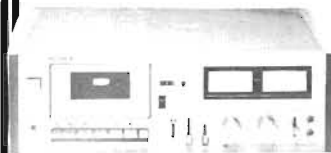
Nät- och batteridrift. Automatisk inspelning. Inbyggd elektret-mikrofon

348:- **298:-**

National RC-100

Extremt tystgående klockradio med elektronisk tidanvisning. Väcker med radio- eller kvitter Repeterar väckningen

Sony TC 188

Dynamik med Dolby: 63 dB
Svaj: 0,20 °
Frekvensomf: 30-14000 Hz
Frontmatad. Ferrit o. Ferrit-tonhuvuden.

National RS 612

Dynamik med Dolby: 66 dB
Svaj: 0,25 °
Frekvensomf: 40-14000 Hz
Prisvärd frontmatad nyhet.

1195:- **895:-**

Wijks
RADIO · TV · STEREO

Hagendalsv. 7
Kumla
Tel 019-705 91

VÄLJ *gardinerna*

hos

Hills

Torget

Tel. 704 46

KUMLA KYRKA

Från bokbordet i kyrkan
säljes

KUMLA KYRKOR

en volym i serien Sveriges kyrkor

Den mest utförliga skriften om kyrkorna i
Kumla församling från medeltiden till vår tid.

Vykort med motiv från kyrkan

Där finns också aktuell uppbyggelse-litteratur, grammo-
fonskivor samt lösnummer av Vår kyrka m m

Bokbordet är tillgängligt hela den tid kyrkan
hålles öppen

Den stora gåvan

Julbeträktelse av kapten Birgitta Färnsten

"Ty idag har en Frälsare blivit född åt Eder i Davids stad, och han är Messias, Herren." Luk. 2: 11

"Åter en julhelg är inne, världen kring krubban böjd, firar Du jul i Ditt sinne, äger Du Betlehems fröjd?"

Så besjunger en sångförfattare den helg, som vi nu firar, och orden manar till eftertanke. Vad innebär julen och tiden omkring den för oss? Ja, det kanske kan vara beroende av vilka förhållanden vi lever i och vilken syn vi har på en sådan här helg. Den inställning vi fått till julen och julfirandet har ofta grundlagts i vår barndom. För de flesta av oss är den väl en högtid fylld av ljus, glädje, gemenskap, minnen och traditioner och så naturligtvis julgåvorna. Vi blir inför julen förväntansfulla, vänliga, generösa och givmilda.

Vad är det då vi ger varann ifråga om gåvor? Ja, det beror väl också i ganska hög grad på vilka förhållanden vi lever i. En del människor ger dyrbara och ofta lyxbetonade gåvor, vilket resulterar i att fordringarna trappas upp undan för undan, och där givandets glädje på något sätt försvinner. Andra ger mindre gåvor, men de är valda med personlig omsorg och omtanke, och det skänker glädje åt både givaren och mottagaren.

Jag minns med tacksamhet min barndoms jular. Vilken högtid det var, och vilken förväntan jag kände! Tänk, när granen, som pappa varit i skogen och valt ut, bars in i salen, som vardagsrummet kallades på den tiden. Vad det doftade gott! Det luktade jul! Så togs lådan med alla julgranssakerna ner från vinden, och därifrån hämtades också den gamla julbocken av halm, som år efter år stod på vakt vid vår gran. När granen sedan var klädd, gjorde mamma någonting som var väldigt viktigt. Hon tog in en ganska stor tvättkorg. I den skulle julklapparna läggas. Vår förväntan var alltid stor. Skulle korgen fyllas också i år? En sak var vi dock säkra på. När julaftonen var inne skulle det finnas gåvor i den, granna paket i olika format och storlekar, och de allra flesta med adress till oss barn. Vad gav då våra föräldrar oss till jul? Jo, först och främst var det saker som de visste att vi behövde, nyttiga ting, som kom väl till användning. Det var väl inte alltid så spännande med de "mjuka paketen", som kanske innehöll raggsockor och vantar, en ylletröja eller något liknande, men det var sådant som vi sedan var glada över att ha. Vi behövde dem.

Men mor och far gjorde alltid julen speciellt festlig genom att ge någonting av det där kanske onyttiga men eftertraktade, som funnits med på våra önskelistor. Där fanns boken jag önskat, eller leksaksbilen som mina bröder så gärna ville ha och kanske det där sällskapspelet, som vi tyckte det skulle vara så roligt att få. De ville bereda oss glädje, och våra julhelger var också alltid ljusa och glada.

Jag har så ofta tänkt på det där, att mamma och pappa gav oss barn vad de visste vi behövde.

När Gud i sin rika kärlek och sin omsorg om människorna gav sin Stora Gåva, så gav Han oss det som vi behövde. Han gav oss en *Frälsare*.

En mänsklighet, som genom olydnad vandrat sin egen väg och kommit bort ifrån Gud ut i mörker, synd och död, nåddes av budskapet:

"Idag har en Frälsare blivit född åt Eder..."

En Frälsare som genom sin försonaregärning skulle återföra oss med Gud för att vi skulle få leva i gemenskap med Honom och vandra i ljus på den väg som leder till Livet.

Vilken gåva! En gåva given åt alla utan undantag. Villkoret för att vi skall få del av den är att vi öppnar våra hjärtan och i tro tar emot. Var och en som vill får alltså tillägna sig den.

I de här dagarna möts vi på nytt av budskapet om att Gud givit oss sin enfödde Son, och att Han kommer till vår frälsning sänd. För att julen skall bli verkligt värdefull för oss måste vi erkänna vårt behov av Guds gåva. Det kan vi göra genom att i stillhet och med öppna sinnen dröja inför Frälsaren och säga de enkla orden: "Dig Jesus vi behöva." Då skall vi få göra den erfarenheten att mottagandet av gåvan resulterar i att vi fylls med glädje, vi upplever frid i vårt inre och vi får börja vandrigen i ljuset.

Kan vi då annat än utbrista: *"Tack Gud för din outsägligt rika gåva!"* □

Fogdar, frälseinspectorer och förvaltare vid Säbylunds herrgård 1657–1963

Har man förmånen att bo och arbeta på en gammal anrik herrgård blir man obönhörligen intresserad av gårdens historia och för de personer som bott och verkat där. Ägarelängden är oftast utforskad och förtecknad och vid Säbylund går den tillbaka till 1380-talet. Mig intresserade det också att ta reda på vilka mina företrädare som förvaltare varit genom tiderna. Genom värdefull hjälp av ambassadören friherre K. G. Lagerfelt och genom förmånen att ha tillgång till gamla arrendekontrakt, anteckningar och tidningsurklipp m.m. av f.d. universitetsbibliotekarien greve Eugène Lewenhaupt har jag något så när lyckats kartlägga förvaltarlängden under den tid Säbylund har varit fideikommiss. Ganska snart kom jag underfund med att även huvudgården under de fyra första fideikommissariernas tid varit utarrenderad, troligen beroende på att dessa fideikommissarier voro kvinnor och på den tiden var yrkena mer könsbundna än i våra dagar. Arrendatorerna, som ofta var släktingar till ägarna, var också ägarna behjälpliga med förvaltningen av hela godset, genom att företräda dem vid olika förrättningar, ombesörja utarrendering av en mångfald utgårdar, planera och verkställa byggnationer och ansvara för skötseln av egendomens skogar. Sedan, när fideikommisslotten kom att tillfalla manliga ättlingar av slakten von Essen, blev förvaltartjänsten mer "renodlad" igen utan något arrendeförhållande. Naturligt nog önskar man få vetskap om företrädare ännu längre bakåt i tiden, före Säbylund blev fideikommiss. Då blir det genast svårare, enär man endast har mantalslängder från 1700-talet och knapphändiga anteckningar att tillgå. Inga fotografier eller porträttmålningar finns heller från den tiden och att komma bakåt till 1300-talet är nog praktiskt taget omöjligt. Då jag nu tecknar ner några kortfattade uppgifter och data om de olika befattningshavarna har jag efter deras namn, inom parentes, angett samtida ägare och fideikommissarier, för att om möjligt göra helhetsbilden något mer överskådlig. Siffran, före namnet på ägarna, anger ordningsföljden såsom fideikommissarie.

Fogdar och frälseinspectorer

Landtbofogde *Jacob Lennartsson Ekander* (ägare Görwel Posse) nämnd 1657. Hans maka hette Kerstin Jönsdotter Storff. De hade sin bostad vid Ekenäs, troligen i

nuvarande jaktstugan. Deras son Lennart fick studera och blev häradshövding i Södermanland. Han adlades år 1708 till Ekfelt. Namnet Ekfelt tog han som minne av födelsehemmet Ekenäs.

Frälseinspector *Lars Persson Hedin* (ägare Barbro Cruus af Gudhem) nämnd 1699–1710. Han var en bondson från Hidinge i Norrbyås socken. En son till honom studerade till präst och blev kyrkoherde i Kräcklinge församling. Från denne kyrkoherde härstammar politiker Sven Adolf Hedin, skådespelaren Svante Hedin och upptäcktsresanden Sven Anders Hedin.

Fogde *Jöns Beckius* nämnd 1718–1719 (ägare Barbro Cruus af Gudhem)

Inspector *Sven Nordberg* nämnd 1726–1728 (ägare Brita Lewenhaupt)

Inspector *Lars Blidberg* nämnd 1734–1764 (ägare Anna-Maria Cederhielm)

Gårdsfogde *Eric Persson* nämnd 1768–1770 (ägare Thure Gyllenspets)

Gårdsfogde *Lars Wretsäll* nämnd 1770 (ägare Thure Gyllenspets)

Gårdsfogde *Nordmark* nämnd 1775–1776 (ägare Thure Gyllenspets)

Inspector *Eric Qvarnström* nämnd 1785–1798 (ägare Hedvig M. Gyllenspets). Qvarnström var gift med Brita Djurström. Makarna är begravda på Kumla kyrkogård och deras vackra gravvård återfinnes strax intill församlingssalens norra gavel och ingång.

Förvaltarna

Bruksdisponenten *Claes Friezsky* (ägare Thure Gyllenspets) född den 25/1 1727 på Alkvetterns bruk död 9/10 1803 på Säbylund. Claes Friezsky förblev ogift och är begravd på Kumla kyrkogård. Han förvaltade Säbylund under åren 1779–1803 åt sin svåger majoren Thure Gyllenspets och sin syster Hedvig Margareta Gyllenspets född Friezsky från Sörby i Norrbyås socken. I samråd med Claes Friezsky lät grevinnan Gyllenspets (hennes make avled 1782) uppföra den nuvarande huvudbyggnaden på Säbylund åren 1781–1787 och på inrådan av sin broder upprättade hon den 7 augusti 1786 testamente och stiftade Säbylunds Fideikommiss till förmån för ättlingar efter friherre Fredrik Ulric von Essen på Kavlås

Årets **JULKLAPPSBOK** för alla kumlabor
Gamla Kumlabilder

Utgiven av KB Kumla tryckeri. Säljes hos Kumla bokhandel, HF:s bokhandel m. fl.

Claes Friezsky

Nils Silfverschiöld

Axel Lewenhaupt

Gerhard De Geer

i Västergötland. Till den första fideikommissarien utsågs en dotter till Ulric von Essen fröken Charlotta Elisabeth von Essen sedermera gift 1802 med friherre Nils Silfverschiöld av Koberg. Claes Friezsky hade tidigare varit bruksdisponent på Storfors Bruk och riksdagsman under Kung Gustaf III:s regeringstid. Han var en trogen anhängare av Mösspartiet, vilkas grundsatser han omfattade av fullaste övertygelse och han blev känd för sin stora redbarhet. Han var också en omtyckt kommunalman och ivrare för sparsamhet, enkelhet och fosterlandskärlek. På Säbylund anlade han bl.a. den engelska parken år 1800 och hans bibliotek på Säbylund är av oskattbart värde.

Friherre *Nils Silfverschiöld* (ägare fideikommissarie 1. Charlotta Elisabeth von Essen g.m. Nils Silfverschiöld). Silfverschiöld föddes i Västergötland år 1753 och avled i Örebro år 1813. Han var gift första gången med Anna Margareta Alströmer (död 1793) och andra gången med Charlotta Elisabeth von Essen, Säbylunds första fideikommissarie. De dog barnlösa och är begravda på Kumla kyrkogård under en vacker gravvård av marmor med inskription författad av dåvarande kyrkoherden i Kumla, Frans Mikael Franzén. Kyrkoherdefamiljen var makarna Silfverschiölds personliga vänner och vistades gärna och ofta på Säbylund. Nils Silfverschiöld ägde många gods såsom Koberg, Håberg och Främmestad i Västergötland och Hammar och Kvinnersta i Askers socken, Närke. Sedan 1803 ägnade han sig emellertid mest åt förvaltning och skötsel av sin makas gård Säbylund och han var en ivrig förespråkare för reglering av Hjälmarens vattenstånd och berörda markers torrläggning. Han ansåg att de huvudsakligaste hindren för jordbrukets utveckling i denna provins, näst jordbrukarnas egen håglöshet, var sambruket och vattenuppdämningarna. Silfverschiöld lät göra avvägningar och provdikningar på Mosjön och Ekeby mosse men fick själv inte uppleva den stora sjösänkningen av Hjälmaren i slutet av 1800-talet. Detta blev förunnat hans bägge dottersöner i första giftet, kaptenen A. Coyet på Nynäs och friherre G. Djurklou på Sörby, att utföra och de var de drivande krafterna inom företaget.

Silfverschiöld var en av instiftarna till Örebro läns Hushållningssällskap den 22/1 1803 och dess ordförande åren 1805—1806. Han var också riksdagsman åren 1789—1812. Kung Carl XIV Johan besökte Säbylund en gång på makarna Silfverschiölds tid. År 1803 lät Silfverschiöld anlägga ny utfart från gården den s.k. Säbylundsallén. Gårdens tidigare utfart var över Torp och Norra Mos, en omväg om resan skulle ställas till Örebro. Markerna här voro mycket sankt varför vägen fick anläggas på rustbädd av timmer och gärdsel. Inte mindre än åtta broar byggdes varav den största över Kumlaån. Alarna fick sedan planteras i laggkärl, för att jorden skulle hålla sig kvar kring rötterna i den vattensjuka marken.

Greve *Axel Lewenhaupt* (ägare fideikommissarie 2. Gustava von Essen g. Lewenhaupt och fideikommissarie 3. Charlotta Lewenhaupt.)

Han var född 2/7 1796 och avled i Uppsala 1/11 1863, gift med Eugénie Caroline Oxenstierna född von Essen år 1844. Makarna hade 3 barn.

Axel Lewenhaupt förvaldade Säbylund åt sin moder och senare åt sin syster under åren 1822—1844, då han ingick äktenskap och flyttade till Uppsala. Han var en framstående lantbrukare och kommunalman. Vidare var han i många år Hushållningssällskapets sekreterare och var en av stiftarna av Örebro Enskilda Bank och senare Mälardödsprovinsens Bank. Av Kumla sockenstämma år 1827 blev han utnämnd till hedersledamot i byggnadsdirektionen för byggandet av Kumla nya kyrka (invigd 6/9 1835 av biskop Thyselius). Hedersledamotskapet innebar bl.a. att med mycken möda skaffa fram pengar till kyrkobygget.

Friherre *Gerhard De Geer af Finspång* (ägare fideikommissarie 3. Charlotta Lewenhaupt och 4. Eugénie Lewenhaupt född von Essen.)

Han var född 25/10 1819 på Finspång och avled 13/1 1876 på Säbylund. Gravstenen, ett kors, återfinnes på Kumla kyrkogård. 1848 ingick han äktenskap med Ebba Lidman, Linköping. Makarna fick 11 barn.

G. De Geer arrenderade huvudgården på Säbylund åren 1844—1876 och var dessutom samtida ägarna behjälplig

Album, Skrivunderlägg, Gästböcker, Brevpapper, Almanackor, Jultidningar, Julkort med Kumlamotiv

KUMLA BOKHANDEL

Telefon 700 56

KUMLAVANDRINGAR med teckn. av *Tore Lundborg*. Intressant och roande! (10:— inkl. moms)

BOKEN — bästa gåvan

med förekommande förvaltningsuppgifter för godsets räkning. Han var en synnerligen duglig lantbrukare och framstående personlighet. Han var också en av påskyndarna till Mosjöns torrläggning. Norra flygeln på Säbylund (förvaltarbostaden) fick sin övre inredning på hans tid. Byggnadsstilen blev då något förvanskad med frontespis åt söder, väster och norr, men detta var troligen nödvändigt för att han skulle få tillräckligt med rum till sin stora familj och till sitt tjänstefolk. År 1855 flyttades länets lantbruksskola från Riseberga till Säbylund och G. De Geer blev då skolans föreståndare. Skolan upphörde emellertid redan år 1858. Gerhard De Geer hade också en mångfald av förtroendeuppdrag. Han var bl.a. Hushållningssällskapets vice ordförande.

Friherre *Fabian De Geer* (ägare fideikommissarie 4. Eugenie Lewenhaupt född von Essen.)

Fabian De Geer föddes på Säbylund 28/4 1850 och avled i Stockholm 1934. Han ingick äktenskap år 1887 med sin kusin Agate Wachtmeister af Johanneshus i Blekinge. Makarna fick 5 barn.

Fabian De Geer fullföljde faderns arrendekontrakt vid Säbylund åren 1876—1878 och arrenderade även Ullavi gård i Närkes Kil åren 1874—1890. Liksom fadern biträdde han gårdens ägarinna med förvaltningsuppdrag för godsets räkning. Efter arrendeperiodens slut blev han bruksdisponent vid Hasselfors Bruk AB åren 1886—1907 och 1906 utnämnd till landshövding i Skaraborgs län. Han kvarstod dock som styrelseledamot i Hasselfors bolagsstyrelse till sin död 1934. Fabian De Geer hade många förtroendeuppdrag bl.a. var han ordförande i Svenska Mosskulturföreningen, ledamot av Örebro läns landsting, Hushållningssällskapets arbetsutskott och ledamot av Riksdagens 1:a kammare åren 1912—1916. Han var känd som en stor personlighet och skicklig lantbrukare och på hans initiativ uppläts mark år 1900 vid Hasselfors till Mosskulturföreningens ängsodlingsförsök på högmosse.

Greve *Hans Axel Lewenhaupt* (ägare fideikommissarie 4. Eugenie Lewenhaupt född von Essen.)

Han var född 8/9 1847 på Eka egendom i Uppland och avled på Säbylund 19/11 1882 endast 35 år gammal. Han är begravd på Kumla kyrkogård. Den 1/9 1874 ingick han äktenskap med Mariana Loise Augusta von Eckerman, Edeby Säteri i Södermanland. Makarna hade inga barn.

Axel Lewenhaupt var äldste sonen till fideikommissarien Eugenie Lewenhaupt i hennes andra gifte med greve Axel Lewenhaupt (tidigare omnämnd som förvaltare på Säbylund 1822—1844.) Genom sin, mänskligt att döma, för tidiga bortgång blev han inte fideikommissarie utan fideikommisslotten gick till hans broder Eugène Lewenhaupt. Axel Lewenhaupt studerade vid Ulltuna där han blev agronom 1872. Han arrenderade sedan Eka i Uppland 1873—1878 och därefter Säbylund 1878 till sin död 1882. Han hjälpte dessutom sin moder med förvaltningen av godsets angelägenheter. Utöver sitt stora intresse för gårdens skötsel togs hans tid i anspråk för diverse för-

troendeuppdrag och han var bl.a. ledamot av direktionen i Hjälmarens sjösänkingsbolag.

Förvaltare *Helmer Normelli* (ägare fideikommissarie 4. Eugenie Lewenhaupt född von Essen och 5. Eugène Lewenhaupt.)

Helmer Normelli föddes den 9/5 1852 i Slaka församling i Östergötland och avled år 1903 i Södermanland. Han ingick äktenskap med Axel Lewenhaupts änka, Mariana Loise Augusta Lewenhaupt född von Essen och Eckerman den 15/12 1886 och makarna fick 3 barn.

Normelli arrenderade Säbylund åren 1882—1896 och biträdde under denna tid fideikommissarien med förvaltning av egendomen. Han var en duktig lantbrukare och hade även en del kommunala uppdrag i Kumla. År 1895 i september månad tog herrskapet Normelli emot Kung Oskar II vid ett besök på Säbylund i samband med en stor manöver på Sannahed. De många flaggstängerna och de vackra dekorationerna med den pampiga äreporten ute på gårdsplanen har skickligt fotograferats av Kungl. Hoffotografen Bernh. Hakelier, Örebro.

Hela familjen Normelli utflyttade den 6/11 1895 till Husby-Rekarne församling i Södermanland och på våren den 5—7 mars 1896 höll de auktion på Säbylund. Auktionsförrättare var bröderna Lars och Johan Andersson i Södra Mos, Kumla.

Förvaltare *Emil Mannerfelt* (ägare fideikommissarie 5. Eugène Lewenhaupt.)

Mannerfelt var född på Trestena gård 1857 och avled 1933. Han var gift med Juliana Lagerholm och de fick 2 barn. Makarnas grav återfinnes på Kumla kyrkogård.

Emil Mannerfelt var förvaltare på Säbylund åren 1896—1927 i 31 år. Nu brukade ägaren själv huvudgården Säbylund och Sätra samt utgårdarna Skallerud, Näsby och Ön, varför något arrendeförhållande ej förelåg utan Mannerfelt ägnade sig helt åt förvaltningen av godset. Han fick anskaffa inventarier till lantbruket och bygga upp ny mjölkkobesättning vid varje driftsenhet. Under hans tid på Säbylund byggdes de flesta ekonomihusen om på arrendegårdarna och han var också med om att bilda och starta Säbylunds Torfströ AB år 1906, där han innehade posten som verkställande direktör under alla åren.

Många äldre i Kumla kommer nog fortfarande ihåg den reslige förvaltaren. Han var klok och sparsam och höll själv räfst och ting med gårdens drängar, när de överförfriskade på lördagskvällarna ställde till bråk med skomakargesäller och lärlingar i Kumla. Det kunde gå ganska hett till vid sådana tillfällen.

En lustig egenhet hade Mannerfelt också när någon bjöd honom på snus, som han gärna intog genom näsan. Oftast stoppade han då efteråt ner snusdosan i den egna fickan och av hänsyn eller rädsla tordes de bjudande inte påpeka detta, utan på kvällen när förvaltaren kom hem kunde han ha ett flertal okända snusdosor i sina fickor och fick sedan ett fasligt sjå med att återställa dessa till de rätta ägarna.

DEN BÄSTA JULKLAPPEN — ett armbandsur från stjärnurmakaren

Presentartiklar i guld och silver
Väggur, köksur i stor sortering

Reparationer utföres omsorgsfullt
med garanti

BRINKS UR & GULD

Innehavare B. Augustsson Telefon 702 62
säljer kvalitet — känner ansvar — lämnar garanti

Fabian De Geer

Axel Lewenhaupt

Helmer Normelli

Emil Mannerfelt

Erik Hökerberg

Emil Mannerfelt hade många förtroendeuppdrag i Kumla kommun och var bl.a. nämndeman.

Förvaltare Erik Hökerberg (ägare fideikommissarie 6. Carl von Essen och 7. K.G. Lagerfelt.)

Erik Hökerberg var född 24/4 1897 vid Hörle Bruk i Småland där fadern var förvaltare och han avled 30/10 1967 i Örebro. Hans gravvård återfinnes på Almby kyrkogård. Han var gift med Karin Nilsson, Sörby, Örebro och de fick 3 barn.

Erik Hökerberg var förvaltare på Säbylund i 36 år under åren 1927—1963. Han var också hela tiden verkställande direktör i Säbylunds Torfströ AB. För de flesta invånarna i Kumla och länet var han en välkänd personlighet. Han var en skicklig lantbrukare och djurman och fick uppleva och genomföra en enorm utveckling av jordbruket med en rationaliseringsintensitet av oanade mått från oxdrift till de mest komplicerade maskiner av olika slag.

Förutom krävande förvaltningsuppgifter räckte hans tid och krafter till för ett flertal förtroendeuppdrag både inom kommunen och i jordbrukets föreningsrörelse. Han var bl.a. Hushållningssällskapets vice ordförande, ordförande i Örebro läns Slakteriförening och häradsdomare för att nämna några av hans betydelsefulla uppdrag. Hökerberg tillhör mera nutiden, varför hans minnen blir en kommande tid förbehållet att skildra.

Ehuru alla dessa män måhända varit varandra olika, har de haft ett gemensamt, att biträda ägarna med alla omsorger om den gamla kära släktgården och att hålla ihop egendomen i de olika tidsepokerna med kännbara ekonomiska kriser och andra svårigheter, såsom felslagna skördar på grund av missväxt eller Mosjöns ständiga strävan att översvämma och återtaga torrlagd mark. De har fått göra, som en gammal klok bondmora från Södra Mos i Kumla en gång yttrade om lantbrukarens lott, "alltid fått ängslas och stura på molnen". □

forts från sid 13

enorma monumentet på att gå snett och spräcka hela festprogrammet. Mexikolinjens m/s Svaneholm förde detta unicum över havet, men i tullen i Wilmington var det på vippet att tullmännen skulle bromsa resan. Svenska ministern i Washington, Boström, kontaktades och så småningom kunde resan fortsätta. Det mest uppmärksammade i monumentet är skeppet "Calmare nyckel", så hette båten som förde lyckosökarna över Atlanten. Det hade varit oerhört roligt att hugga Milles skepp, berättade Palm för en journalist under festens dagar. Han nämnde också om alla vedermödorna, då han ur enorma stenblock av svart granit trollade fram både huvudfigurer och de många detaljerna. I monumentet finns Gustaf II Adolf med han var ju upphovsman till den svenska kolonisationen i västerled, och Johan Printz, guvernör över "Nya Sverige" under kolonins storhetstid, men också indianer, som sålde land till svenskar. Allt som allt var det 42 ton granit som skeppades över. Carl Milles sa: "Per Palm är den gode mästerruggaren, han har huggit i granit så i minste detalj priciöst som ett juvelarbete". När det märkliga monu-

mentet var färdigt på Palms ateljé sa denne: "jag kommer att sakna framför allt skeppet, när det nu seglar iväg. Det kommer aldrig mer igen". Strax innan hade kung Gustav V och hela raden kungligheter varit och beskådat monumentet.

Palm hade på ålderns höst en mängd minnen från sitt liv att berätta, bl a om hur han högg indianhövdingarna Örnen, Björnen och Bävern för Delawaremonumentet i bitande sträng kyla i sin friluftsateljé. Rödskinden måste tinas upp med rödsprit för att mästerruggaren skulle få den rätta modelleringen i fjäderdräkten. Palm berättade också om den gången han placerade kopparskrinet med en mängd dokument kring de svenska invandrarna i monumentets grundsten i Wilmington. Klangen av stål mot sten var som musik för denne frejdade son av Kumla. Han mindes också resor till Rommeröd i Skåne, där han efter långt letande hittade den svarta graniten som användes för Delawaremonumentet, men också förstas spänningen, när modellerna kom från den store Milles.

Palm avled 1963. □

JULKLAPPEN ska' vara från

Vi har massor av praktiska och nyttiga julklappar, som med självskrivnenhet hör hemma på allas önskelista!

Moberg's
HERR & JUNIOR

Hagendalsvägen 9 - Tel. 706 27

Kyrkolandskapet i Kumla — I

Under senare år har vi i Kumla börjat tala om kyrkolandskapet. Det hela började med församlingens kontakt med professor Erik Lundberg 1967. Det gällde en konsultation om hur man på bästa sätt skulle kunna bevara miljön kring Kumla kyrka, utvidga kyrkogården m m.

Erik Lundberg var arkitekturhistoriker, byggnadsminnesvårdare, trädgårds- och landskapsarkitekt i en person. De idéer han presenterade för Kumla har varit av grundläggande betydelse för de beslut som senare fattats om den framtida utformningen av hela området kring Kumla kyrka.

Själva ordet kyrkolandskapet präglades av Torsten Ellwyn under någon av de många överläggningar som fördes i samband med arbetet med återuppbyggnaden av kyrkan. Vi talade tidigare om "kyrkomiljön". Resultatet av konsultationen med Erik Lundberg blev att han fick uppdraget att rita trädgården vid nya kyrkoherdebostaden. Vidare angav han riktlinjerna för anläggningen av kvarteret H.

När vi talar om kyrkolandskapet avser vi hela den norra delen av bebyggelsen i Kumla by från Yxhultsbanan fram till Änggatan med kyrka, kyrkogård, prästgård och kringliggande parkområde. Begreppet är vitt då det omfattar såväl byggnader och anläggningar som träd och annan vegetation, alltså en *helhetssyn* på miljön kring denna centralpunkt i Kumlabygden.

Begreppet kyrkolandskapet får ännu en dimension då man finner att det har en historiskt dokumenterad grund. Här har i många århundraden funnits kyrka, kyrko- och prästgård och området har helt präglats av kyrkans verksamhet.

Ägandeförhållandena har även haft sin betydelse. Att kyrkan ägt kyrkogården är helt naturligt och har ej heller ifrågasatts mer än vid ett tillfälle. Att kyrkan dessutom redan 1448 själv köpte en gård i byn — med gårdstomten troligtvis belägen mellan kyrkogården och prästgården — kan få betydelse i en framtid. Vidare finns där den prästgård, som sedan lång tid varit upplåten till boställe för kyrkoherden i Kumla. Alla dessa förhållanden är dokumenterade.

Det är en stor och krävande uppgift för Kumla församling och pastorat att vårda detta oersättliga kulturarv och i levande och oförstört skick överlämna det till kommande generationer.

Vårt vetande om den äldsta kyrkogården är mycket begränsat. Säkert är att här varit kyrkogård åtminstone så länge som här stått en kyrka eller från 1100-talet. En hög mur byggdes runt kyrkogården troligen på 1200-talet. I denna bogårdsmur fanns tre eller fyra portar med grindar eller dörrar inbyggda i mindre, tornförsedda stigluckor. Muren var krönt av ett spånbeklätt tak. Kyrkogårdens utsträckning framgår av en bevarad — odated — karta troligtvis från omkring 1790. När muren revs är nu inte känt, men troligen har det skett samtidigt med att man började riva den gamla kyrkan eller 1828 eftersom man då utvidgade kyrkogården.

En ny kyrkogårdsmur byggdes 1834. I samband härmed skedde en betydande utökning av kyrkogården åt norr och väster. Förhållandet mellan den gamla och nya murens läge framgår av vidstående karta där den gamla kyrkans och kyrkogårdens läge lagts in på en i dag aktuell karta. Endast i söder sammanfaller de båda murarnas sträckning. Enligt en arbetsbeskrivning av byggmästaren Pehr Lundmark 1834 för kyrkogårdsmurarna förefaller det som om hela muren byggts om. Om nyhuggen eller tidigare använd sten skulle användas framgår ej. Murens höjd anpassades efter nya kyrkans sockel. På utsidan skulle muren vara minst 2 alnar ovan mark, där detta ej var möjligt skulle marken schaktas bort så att höjden erhöles. Övre stenvarvet skulle läggas med sandsten. Vi kan konstatera att avvikelser både beträffande höjden och stensorten på krönet har förekommit då muren byggdes.

Beskrivningen ger ingen ledning om var muren skulle byggas. Den anger endast att byggnadskommittén ej fattat beslut om hur murens nordöstra hörn skulle utformas, ty där skulle endast läggas en grund 1 aln djup tills vidare.

Grindstolparna högs i sandsten och detaljerade ritningar med mått på dessa är bevarade.

Grindarna till den södra ingången skänktes av Kumla byamän, till den norra av Säbylund och till den västra av dåvarande komministern Jonas Ekendahl. Om dessa senare skrevs följande brev:

"K. B. Nu har P beställt grindarna vid Boo bruk, sina nämligen. Han råder även dels för smedens skicklighets skull, som skall förfärdiga dem, dels även för det låga prisets skull /omkring 20 el 24 Rdr mindre än vad som begärdes vid Garp-hyttan/ att låta samma smed göra de övriga. Smeden heter Köler och tituleras för Fabrikör, som säger, att han skall kunna lite bättre än andra smeder, som blott kallas Mästare, sköta sina tänger m m. Till midsommar bli de nu beställda grindarna färdiga. Ritningen är kvarlämnad —

I skumrasket skrivet Torsdagskväl d. 4 juni 35 D.v Herm Ekendahl"

I samband med att den nya kyrkogårdsmuren byggdes företogs betydande uppfyllningar inne på kyrkogården. Till detta användes i stor utsträckning rivningsmassor från den gamla kyrkan. Den allé av almar som till 1969 stod utmed den södra gången torde liksom träden utmed den östra sidan ha varit planterade i samband med denna utvidgning av kyrkogården. Träden utmed den västra och norra sidan torde tillhöra en senare plantering. Den inre raden lindar och lindarna som stod

Sveas BAGERI och KONDITORI

Stationsgatan 2
Tel. 701 11

Rekommenderar sina tillverkningar av

Tårtor, kaffebröd m. m. Specialité: **Skorpor**

Erkänt gott kaffe. Alltid färskt bröd

Kartbilden är framställd genom sammanläggning av planen över kyrkogårdens utvidgning samt grundkarta för områdets stadsplanläggning 1977. Den medeltida kyrkan med kastalen och likboden — på kartan markerade med mörkare färgton — och bogårdsmuren har kopierats in på den moderna kartan efter en odaterad karta från 1790-talet. Den gamla vägens sträckning är markerad med mörkare färgton efter samma gamla karta. De olika kyrkogårdskvarterens beteckningar samt de år de togs i bruk för gravsättning har angivits. På de kvarter, som är använda mer än en gång, har första användningsåret markerats inom | |. Årtalet 1942 inom ram avser byggnadsåret för hela östra kyrkogården.

runt kyrkan fram till branden tillhör en ännu senare plantering.

Huruvida det funnits några träd på den äldsta kyrko-

gården är inte klarlagt. För detta talar kartan från 1790, där inga träd är redovisade inne på kyrkogården, men väl på intilliggande områden och därtill mycket

Specialaffär i

GULD
SILVER
TENN

AB Englunds
Guldsmedsaffär
Hagendalsväg. 8 Kumla Tel. 703 01

Kumla kyrka från norr efter två gamla vykort avfotograferade i Kumla kyrkoarkiv.

Den övre bilden, foto Knut Brydolf, visar att den nedre norra kyrkogården endast var inhägnad med ett enkelt staket. Träden på gamla norra och nedre norra kyrkogårdarna är nyligen planterade. På den andra bilden syns att träden vuxit upp. Kyrkogårdsmuren hade byggts till (1898) och ett stadigare staket hade satts upp framför Fattigstugans tomt.

detaljerat. För detta talar Grafströms-Afzelius och Levenhaupts vyer över Kumla gamla kyrka. Där redovisas ett trädbestånd i bildernas högra delar, men det går ej att avgöra huruvida träden står på kyrkogården eller utanför muren. Möjligt är även att konstnärerna av kompositionsskäl gett träden en något annorlunda placering och annat omfång än vad de haft i verkligheten.

För gravsättningar på dessa äldre kyrkogårdar användes endast den del som låg söder om kyrkan. På dess norra sida begravdes endast självspillingar och andra utstötta. Detta måste ha inneburit en väldig överbeläggning på den använda delen av kyrkogården. Någon egentlig indelning med bestämda gravplatser torde ej ha förekommit. Ett gammalt skick med att de olika familjerna eller gårdarna begravde sina döda på samma plats på kyrkogården — ättehagarna — kan spåras ännu om man

noga utreder gravsättningarna i vissa äldre familjegravar på södra kyrkogården. Ett intressant drag är att notera nämligen att familjerna på Säbylund alltid haft sina väl avgränsade gravplatser på kyrkogårdens sydvästra hörn. De äldre gravarna låg i detta läge på den gamla kyrkogården och den nyare graven i samma läge på den utvidgade kyrkogården. Huvudparten av gravsättningarna torde ha skett på ett sätt som närmast kan jämföras med senare system med linjegravar.

Hur allmänt bruket av gravstenar har varit är svårt att uttala sig om liksom när denna sed börjat uppträda. Troligtvis har bruket varit begränsat, men det kan vara gammalt. Återfynden av gamla gravstenar inom kyrkogårdsområdet är påtagligt få. Gissningsvis torde endast få gamla gravstenar ha använts till uppbyggnad av kyrkogårdsmuren från 1834. De gravhällar som nu finns i den lilla trappan öster om kyrkan kan komma från den gamla kyrkans golv då detta var upprivet då muren byggdes. Hur de enskilda gravarna var utformade med gravkulle och eventuell plantering etc vet vi inte något om med säkerhet. Kvar står ett ännu olöst problem nämligen hur de flöjlar av järn som senare återfunnits i kyrkogårdsmarken egentligen har använts. Har de varit prydnader på kistlocken eller har de suttit på toppen av någon form av gravvårdar av trä? Fortsatta efterforskningar kan måhända ge svar på dessa frågor.

Hur kyrkogården kommit att användas under senare tid framgår av spridda notiser. I ett visitationsprotokoll 1897 antecknades att kyrkogården krävde utvidgning och att beslut därom redan vore fattat. Den nedre norra kyrkogården togs i bruk 1899.

Den första gravkartan upprättades redan 1904 av Gustaf Andersson. Till denna hör en gravlängd. Denna karta omfattar södra-norra och nedre norra kyrkogårdarna. Ett antal numrerade gravplatser är markerade. De flesta på södra kyrkogården där dock innerdelarna av de båda kvarteren är omarkerade med undantag av några få gravar. Man följde främst huvudgångarna. På norra kyrkogården är endast en gravrad markerad i dess västra del samt vid norra gången och mittgången. På nedre norra kyrkogården är gravplatserna markerade på liknande sätt. Att det fanns en social skillnad på gravplatserna framgår av två fakta, dels att det endast var de besuttna som *köpte* gravplats — alltså en upplåtelse med gravrätt. Linjegravar uppläts utan kostnad och saknar gravrätt. Vidare fastställdes priset för en dubbelgrav på södra kyrkogården till 50 kronor medan en på norra kyrkogården bara kostade 30 kronor. Dessa gamla upplåtelser skedde för all framtid. Beslut om att anskaffa och utfärda gravbrev fattades först 1912.

Samma år 1912 upprättades en ny gravkarta av Arvid Ericsson sedermera kyrkvård. Nu indelades hela södra och norra kyrkogården i numrerade platser. Den tidigare indelningen av nedre norra kyrkogården slopades. Alla gravar fick nya nummer och en ny förteckning över gravar för upplåtelse upprättades.

I denna förteckning — som under lång tid gick under benämning gravbok — antecknades endast till vem gravplatsen upplåtits. Inga gravsättningar noterades och

NÄR NI SKALL RESA — GÖR DET BEKVAMT MED

F. N. WEIDERMANS BUSS AB

Tel. 780 25

Vi ordnar alla resor i moderna bussar

endast sällan när upplåtelsen skedde. De senare uppgifterna har för de flesta åren kunnat återfinnas i verifikationerna till räkenskaperna.

Om arbetet på dessa äldsta kyrkogårdar får vi veta något i spridda notiser.

I ett visitationsprotokoll 1722 antecknades att "Likbegravningar sker i rättan tid så att inte gudstjänsten försummas". Begravningarna ägde då troligen rum på söndagarna före gudstjänsten. Sockenstämmaprotokollet 25 juni 1826 talar om att ringning och gravöppning utfördes av Kumla byamän med Jonas Jansson i söder i samma by som ansvarig huvudman. Överenskommelsen var reglerad genom ettårigt kontrakt. Ersättningen utgick med 2 tunnor råg ur sockenmagasinet för ringningen och uttagna avgifter för gravöppningarna.

Året efter lämnas uppgifter om då gällande priser. Ersättningen för ringningen till gudstjänsterna höjdes till 3 tunnor råg. Vid begravning erlades för helringning "eller för förmögnare lik" 3 rdr 36 sk bco. För halvringning såsom för "barn och fattiga" 1 Rdr 12 sk. Dock skulle "fattighjon av 1:a och 2:a classen" vara befriade från avgiften i detta avseende. Fattigkassan skulle "ej hädanefter betala ringning och gravöppning för några fattiglik." Detta betalades ur kyrkokassan.

Priserna var 1828: "Grävning och ringning för större lik 2 rdr bco för andra som förut 1 rdr 12 sk bco." Kistor till fattigbegravningar levererades av Olof Larsson i Kumla by.

Går vi till kyrkans räkenskaper får vi där ytterligare uppgifter om ersättningarna. De gravöppningar som betalades ur kyrkokassan kostade 16 skilling per styck och vilka som skulle betalas av kassan bestämdes av kyrkstämman.

Räkenskaperna upptar kostnaderna för inköp av spadar till likgrävorna. Inköpen skedde sällan, ungefär vart femte år, och då köptes ett par, tre spadar varje gång. Vad som kanske kan förvåna en sentida läsare i sammanhanget är att man på kyrkogården hade så många järnstöror i förhållande till spadar och skovlar. Förklaringen torde ligga däri att man måste spetta loss jorden innan man kunde använda grävredskapen, som var av trä med en järnskoning längst ut på bladet. Med en sådan spade torde det ha varit nästan omöjligt att gräva direkt i jorden.

Av inventeringarna framgår att utrustningen för kyrkogårdsarbetet endast bestått av sådana enkla handredskap som ovan nämnts.

Så sent som 1920 var det ett kyrkorådsärende att besluta om att köpa in en hink med krok att användas av allmänheten vid vattning av gravar.

Ämbetsberättelserna är en annan källa som ger spridda upplysningar om kyrkogårdarna. År 1910 meddelas att trädgårdsmästare finns för sommarskötseln på kyrkogården. Enligt vad prosten Häger skrev 1930 är "en del gravvårdar om ock icke vanprydande så dock mindre prydliga."

Kyrkostämmaprotokollen för tiden 1902—1938 ger flera upplysningar om olika åtgärder rörande kyrkogården.

Utsikt från kyrkornet i Kumla mot norr. Bilden har publicerats två gånger tidigare i Kumla julblad (1949 och 1966).

Det är nu konstaterat att bilden är tagen en tisdag 1898. Detta har kunnat fastläggas därför att den visar ett kreatursmöte, som hölls andra helgfria tisdagen i varje månad, samt att arbeten med att bygga till kyrkogårdsmuren och schakta på vägen framför kyrkan pågår. Sluträkningen på arbetena finns i Kumla kyrkoarkiv. C J Söderlind kvitterade då för sig och sina kamrater 2 699:40 den 2 november 1898 "för arbeten vid kyrkogårdens utvidgning och avplaning av backen väster om kyrkan och påfyllning av landsvägen." Det vita huset i mitten är Fattigstugan och bakom den skymtar Finkan. Marknaden hölls på Trekanten där kreatur och folk samlades. Till vänster skymtar några gubbar som skjuter skottkärror samt sten som körs fram till kyrkogårdsmuren.

Den andra bilden är tagen på precis samma sätt i september 1977 och visar kyrkogårdens och det intilliggande området utseende i dag. Foto förf.

1907 skulle hela den nedre norra kyrkogården läggas om och användas till allmänna gravplatser. Det gällde då såväl den västra som östra delen jämte den norra listen på gränsen till fattighusets trädgård och tomt.

1911 lades en stentrottoar utmed västra sidan av kyrkogården.

Frågan om en vattenledning från samhället till kyrkogården och prästgården väcktes redan 1914, men den

OLOV KARLSSONS CYKELAFFÄR, KUMLA

Specialaffären för cyklar

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan

Tel. 704 76

REPARATIONER utföres omsorgsfullt

En ny bild av ett gammalt motiv. Kumla prästgård och Församlings-salen samt en del av södra kyrkogården från kyrktornets södra lucka. Foto förf.

beslutades inte förrän 1921 då man anvisade 5 000 kronor för ändamålet.

År 1914 väcktes förslag om att man skulle köpa en likvagn, som skulle hyras ut för 5 kronor var gång. Stämman avsåg förslaget med en utförlig motivering om att en sådan anordning "skulle skapa klasskillnader" vidare påpekade man "den stora vådan av att använda vanliga bondhästar för en dylik vagn".

Fri ringning med båda klockorna infördes från 1915.

Man hade redan börjat vidta förberedelser för anläggning av en ny kyrkogård då landet efter första världskriget drabbades av spanska sjukan som förorsakade en väldig ökning av dödsfallen.

År 1917 förelåg ett förslag av länsträdgårdsmästaren O F Holmsten till den västra kyrkogården. Detta förslag hade föregåtts av en utredning om förläggning av den nya kyrkogården. Man föreslog först ett område från prästgårdsparkens nordöstra hörn med rak linje utefter nuvarande gamla och nya kyrkogårdens östra sida samt

större delen av trädgården vid fattighuset. Marken beskrevs då vara torr och lämplig för ändamålet. I maj 1916 förelåg ett utlåtande om förslaget. Då hade man funnit området vattensjukt (?). I stället föreslog man att kyrkogården skulle anläggas på Klockarejorden väster om vägen. Stämman fattade "nästan enhälligt" beslut om att anlägga kyrkogården enligt detta alternativ.

I december 1917 behandlades Holmstens förslag till kyrkogård då med en beräknad anläggningskostnad av 7 000 kronor. I avgäld till klockaren för minskat boställe skulle betalas 9 hl råg årligen efter markegångstaxans pris. En stor del av kostnaden för den västra kyrkogården föll på stenmuren som omger den på tre sidor. Församlingen köpte själv in erforderlig sten från C A Johansson. Denne kunde tydligen ej klara ekonomin på denna leverans, ty han begärde vid två tillfällen ökad betalning för leveransen vilket stämman avsåg. Arbetet med muren utfördes av J A Olsson, Göta Nr 4 för 6 kr/m². Den västra kyrkogården blev i alla fall färdig och invigdes 1919.

I juli 1922 erhöll kyrkvårdarna i uppdrag att låta utarbeta gravkarta samt att kartlägga gångarna i gravlinjerna. Detta beslut upprepas av någon anledning i januari 1923.

Nästa stora kyrkogårdsbeslut fattades av kyrkostämman i maj 1928 då avgifterna reglerades — ett beslut som kom att tillämpas i nära fyra decennier framöver. Upplåtelse av gravplats för all framtid kostade 75 kronor för enkelgrav och 150 kronor för dubbelgrav och skötsel av en sådan grav kostade 1 000 kronor.

För upplåtelse på 50 år var priserna 50 respektive 100 kronor samt för skötsel "minst 600 kronor". Det lilla ordet "minst" kom snart att falla bort i praktiken och de betalningar man erlade för gravskötsel blev 600 respektive 1 000 kronor.

I mitten av 1930-talet började man ånyo förbereda en utvidgning av kyrkogården. Från början arbetade man med två alternativ. Dels ett område norr om västra kyrkogården. Alltså där Malmens idrottsplats nu ligger. Detta fann man snart olämpligt enär det var surt och marken som ägdes av Karl Larsson ansågs dyr vartill kom kostnader för att flytta stenmuren. Det andra alternativet innebar ett område öster och norr om de gamla kyrkogårdarna. Alltså ungefär det område som man tidigare förkastat. Nu tillstyrktes detta förslag av länsarkitekten Ebbe Borg, som kom att bli mannen bakom den nya östra kyrkogården.

Vägen till en färdig kyrkogård här kom att bli lång. Det första hindret som dök upp var då K. Byggnadsstyrelsen, som skulle granska förslaget till utvidgning, infordrade äganderättsbevis till den avsedda marken. Det var inte så helt lätt.

För att göra en lång historia kort får vi gå tillbaka till laga skiftet av Kumla by 1854. I detta förtecknades på vanligt sätt vart hemmans ägor jämte mark som avsattes för byns samfälliga behov. I detta speciella fall kom några ägofigurer, som sedan gammalt använts för *soknens gemensamma* behov att hamna i förteckning-

*Både AMATÖRER
och PROFFS
anlitar*

BENNY FOTO

HAGENDALSVÄGEN 7 · 692 00 KUMLA · Tel. 019/708 44

en över byns samfällda mark. Det gällde dels kyrkvallen kring kyrkogården samt fattigstugetomten och den gamla kyrkogården (!). Då tog församlingen kontakt med bymännen för att få en uppgörelse till stånd innebärande att denna mark som sedan urminnes tid nyttjats för hela socknens gemensamma behov formellt skulle överlåtas på församlingen. Detta vägrade nu bymännen till en början och hävdade sin ägorätt till marken. Senare gav man med sig så pass att man ville sälja marken till församlingen. Alltså sälja bl a kyrkogården till församlingen(!). Förhandlingarna i frågan blev både långvariga och besvärliga. Församlingen företrädde i dessa av Gustaf Samuelsson, Axel Olsson i Vissberga, Erik Hökerberg och Tage Tapper jämte kyrkovärden Arvid Ericsson i olika avsnitt av den segdragna frågan. Byamännens agerande bör man nog dra en tystnadens slöja över. Först sedan deras juridiska ombud avgett sitt omfattande utlåtande, som visade det orimliga i deras ställningstagande gav man efter. Det hela slutade med att församlingen för en köpeskillning av 1 000 kronor köpte ägofigurerna 212-13-14-15-16-17 enligt laga skifteskartan efter överenskommelse den 5 juni 1941. De figurer som låg inom Kumla socken sammanlades till fastigheten Kyrkogården 1:1 och de som låg inom staden blev till två stadsägor. Församlingen erhöll lagfart på dessa fastigheter den 17 oktober 1962.

Den stora kyrkogårdsutvidgningen kom så igång och entreprenör för anläggningsarbetena var August Eriksson i Sickelsta och hans anbudssumma 90 149:50. Yxhults stenhuggeri AB, levererade kalksten med montering för 20 375 kronor. Den stora granittrappan levererades av Hans Hammarkvist i Påskallavik för 4 155 kronor och Gottfrid Velin byggde det nya bårhuset för 11 950 kronor.

Nästa kyrkogårdsarbete som utfördes var anläggningen av kvarteret H på gamla fattighusets tomt. Idégivare var Erik Lundberg, men detaljritningarna utarbetades av hans tidigare elev Jerk Alton.

Redskapshus på västra kyrkogården. En liten oansenlig byggnad med påtagliga arkitektoniska förtjänster. I både stil och färg helt anpassad till Kumla kyrka. Foto förf.

Gravkapellet på östra kyrkogården. Byggt 1941. Den lika opraktiska som fula byggnadens framtida öde är i dag ännu ej bestämt. Foto förf.

Vad som därefter ägt rum är att två äldre områden nämligen huvudparten av nedre norra kyrkogården — nu kvarter L — samt den sydöstra delen av västra kyrkogården lagts om och ånyo tagits i bruk för gravsättningar. Dessa arbeten har skett i egen regi.

Härtill kommer nu den stora utvidgningen, som avser en nära nog fördubbling av kyrkogårdens totala yta och som kommer att sträcka sig öster och söder om den befintliga kyrkogården och parken vid prästgården. Detta förslag är utarbetat av landskapsarkitekten Lennart Lundqvist Uppsala. Arbetet skall drivas så att anläggningen är färdig att tas i bruk i september 1978. I detta förslag ingår även personal- och ekonomibyggnader för kyrkogårdens behov. Dessa byggnader är ritade av Jerk Alton arkitektkontor. I denna stora etapp ingår även byggnad av ett system för automatisk bevattning av hela kyrkogården med anlitande av en egen vattentäkt, som anläggs på Kyrkskolans tomt.

De tankegångar som här styrt församlingens beslut baseras i sina bärande delar på de intentioner, som Erik Lundberg gav uttryck för då han konsulterades om kyrkolandskapet i Kumla.

Till de andra viktiga delarna i beskrivningen av kyrkolandskapet nämligen Kumla prästgård med tillhörande park och trädgård får jag kanske tillfälle att återkomma senare.

KÄLLOR

Kumla kyrkoarkiv (delvis i ULA)

Sockenstämmoprotokoll 1797—

Kyrkorådsprotokoll 1817—

Räkenskaper 1664—

Övriga handlingar om kyrka o prästgård — inklusive kartor.

Strängnäs domkapitels arkiv

Kumla E III

Samzelius: Kumla kyrkas räkenskapsbok

1421—1590, Uppsala 1946

Bonnier—Ullén: Kumla kyrkor, Sthlm 1976

Bildmaterial: Kumla kyrkoarkiv, Kumla Julblad samt författaren □

För julinköpen

rekommenderas

Clarys Garn & Handarbeten

Allt i garn och handarbeten

Telefon 702 06

Kumlabon P. A. Palm högg "Calmare nyckel" och fick lovord av president Roosevelt

"Mäster Palm" blev han kallad, banvaktspojken från Hörsta i Kumla, och det är om honom jag vill berätta i denna artikel. Det finns fö en särskild anledning att påminna om den mannens livsverk just i år, det är nämligen jämnt 90 år sedan han föddes — den 22 oktober 1887. Per August Palm var hans fullständiga namn och han var son till banvakten vid Kumla-Yxhults järnväg, P. J. Palm och dennes maka; fadern blev senare banmästare. Per August Palm var inte mer än 12 år gammal, då han kom i stenhuggarlära vid Yxhult. Från det Carlénska företaget gick sedan hans väg ut i stora världen och han mötte vad det led både presidenter och kungar. Palm högg alltså i sten och det var på den vägen han gjorde sitt stora lyckokast. Annars brukar som bekant uttrycket "att hugga i sten" beteckna något förklenande, något en människa misslyckas med. För Palm däremot låg framgången här i världen just i konsten att hantera mejsel, hammare och borr. Resultatet av hans stora kunnande att forma den hårda graniten kan man beskåda på många platser här i landet, ja, också i Amerika. Palms mest uppmärksammade arbete var Carl Milles Delawaremonument som restes i Wilmington i staten Delaware på Amerikas ostkust. Monumentet minner om de första svenskarnas landstigning på Amerikas jord. Det var en stor dag för Palm, då han fick uppdraget att forma bl a "Calmare nyckel, drömmens skepp", på vilket de första emigranterna for. Ja, också hela bildberättelsen i granit över våra landsmäns äventyrliga upplevelser, så som Carl Milles hade framställt den på skiss.

Venströms byst framför Tekniska läroverket

Efter lärotiden vid Yxhult flyttade den blivande mästerhuggaren till Örebro. Tidigt visade banvaktspojken från Kumla lejonklon och det dröjde inte länge förrän hans arbetsgivare i Örebro anförtrorde honom att hugga porträttbysten av ingenjören och uppfinnaren Jonas Venström. Palm högg den gången i marmor och bysten restes på planen framför Tekniska läroverket i Örebro. Efter några år i Örebro var Palm med och valde ut de bästa bland marmorblocken vid Ekebergsgruvan i Glanshammar, marmorn man var ute efter var avsedd för utsmyckningen av Dramatiska teatern i Stockholm, vars nybyggnad invigdes 1908. När marmortransporten gick

till Kungl. huvudstaden följde Palm med för att på ort och ställe forma dekorativa mönster på den byggnad, som rymmer vår nationalscen. Vid den tiden uppfördes också Nordiska muséets lokaler och även här var kumlabon med och visade sina talanger. Det var likadant, när Tekniska högskolans nybyggnad färdigställdes.

Per August Palm under arbete i verkstaden.

Folkets Hus

KUMLA

RING 750 79

TEATER - FILM - LOKALER FÖR MÖTEN

REKOMMENDERAS för bröllop, middagar
och samkväm i trivsamt miljö

Han formade stora konstnärers tankar.

Allt detta bäddade för en fortsatt seriös insats för denne närking. Palm började tidigt egen verksamhet och skaffade sig ateljé å Katarinavägen 46 i Stockholm. Det var här han framöver skulle forma med borrh, hammare och mejsel stora konstnärers tankar. Den ena hedersamma beställningen efter den andra nådde Palm, som högg åt bl a Ivar Johnsson, Arvid Backlund, Stig Blomberg och Nils Sjögren. Sålunda svarade Palm för Nordenskiöldsmonumentet (Ivar Johnsson), en obelisk med porträttskulpturer av bl.a. Nordenskiöld och dennes medresenär Louis Parlander i anlutning till det 20 meter höga monumentet, rest utanför Riksmuséet. Arkitekten Nikodemus Tessin d.y. trollade Palm fram ur ett granitblock som i förväg var inmurat i Tekniska högskolans byggnad. I Göteborg vittnar minnesvården över Vitalis Norström om Palms konstskicklighet och han högg också minnesvården över Erik Axel Karlfeldt på Folkärna kyrkogård. Bauerstenen i Jönköping är också ett verk av Palm (Karl Hultström). Ur den hårda graniten

Utställningen vid Söder Mälarstrand i Stockholm av gipsmodellen till Delawaremonumentet. Första dagen av utställningen var reserverad för kungahuset och på bilden syns bl a kung Gustav V och drottning Ingrid.

Per August Palm och Gustav V diskuterar Delawaremonumentets modell vid utställningen vid Söder Mälarstrand i Stockholm.

träder sagofantasiens trollgubbe fram men också förstås prinsessan. Folkungabrunnen i Linköping är en annan av Palms stora bedrifter, här hugger han åt Carl Milles. På bildsvit intill bildsvit runt brunnen på stadens torg kan man beskåda folkungarna. Milles an knyter här till bestämda medeltida förebilder — Maria i rosengård och handelsskepp över blanka hav, men också det dystra: digerdöden. Detta mäktiga konstverk invigdes i december 1927, för jämnt 50 år sedan. Så kunde man fortsätta och berätta om Palms många arbeten: Tycho Brahe-monumentet på Ven, Louis De Geer-monumentet i Norrköping, Sankt Kristoffer och barnet, (Katarina församlingshem i Stockholm) Arbetets ära i Eskilstuna, Polhemsstatyn i Göteborg samt inte minst porträttbysten i ekebergsmarmor av direktören Carl August Carlén, Yxhult, det företag, där Palm alltså började.

Till minnet av "drömmens skepp"

Det allra mest betydelsefulla Palm skapat är förstås Carl Milles Delaware-monument, tillkommet för att markera 300-årsminnet av den första svenska invandringen till USA. Monumentet restes i Wilmington vid Delawarefloden och avtäcktes den 27 juni 1938 av president Roosevelt. Presidenten kom till Wilmington i sin lustjakt Potomac och farkosten ankrade just vid den historiskt ryktbara landstigningsklippan (alltså där de första svenskarna steg i land 1638). "Du gamla du fria", ja, också "Värmlandsvisan" gick för högtryck i de dagarna hos de många landsmännen som mött upp. Emigrant-sverige firade triumfer. Mitt i allt ståhejet gick den före detta kumlabon omkring och myste och tyckte tydligen att allt var gott. Troligen var den dagen i Wilmington den lyckligaste i hans liv, för han fick hälsa på den amerikanske presidenten, som också hade lovord att komma med. Så blev det handslag med dåvarande svenska kronprinsparet. Förresten höll transporten av det

forts på sid 5

Kumlafrakt AB

Telefon 701 16, 711 51

Dagliga körningar Kumla—Örebro

En kyrkokör med sekelgamla anor

Söndagen den 7 november 1948 firade Hardemo kyrkokör jubileumskonsert i kyrkan. Man menade då, att den varit i verksamhet åtminstone 70 år. Kyrkoadjunkten Sten Persson, Kräcklinge, höll högtidstal. Församlingens kyrkoherde Bertil Ericsson hade sammanställt en historik och utdelade förtjänsttecken. Vid efterföljande samkväm i Kyrkskolan hyllningstalade folkskollärare David Enemar, Kumla, kantor Ejnar Lundqvist, Hallsberg, kantor Ragnar Thanderz, Långbro, överlärare Henning Tjust, Hallsberg, kyrkoherde C.-F. Bennet, Viby, kyrkoadjunkt S. Persson, kyrkoherde B. Ericsson, kantor Sigurd Regnström, Partille, f. hemmansägare Oskar Halldin, Hardemo, fru Nanny Redelius, Råby och kantor Nils Nilsson, Hardemo.

Så har tiden runnit i väg. Det skulle med tanke på högtiden 1948 vara dags att nästa år begå sekelminnet. Men vid närmare efterforskning och efter verkställda utfrågningar har det med ganska stor visshet fastslagits, att kören börjat arbeta redan 1875. Enligt ovannämnde Oskar Halldin, Nählberg, ägde första framträdandet rum på sommaren detta år. Det skedde under anförande av hans fader, f. fältmusikanten och förste klarinettisten vid Nerikes regemente Johan Halldin d.ä. från Ormesta. Initiativtagare var kyrkoherde C. J. Klingberg (1872—84). Skolrådets protokoll den 19 maj giver här ett visst stöd: "Ordf. föreslog, att om en söndagsskola och sångförening komme att bildas i församlingen, skolsalen kunde få begagnas samt skolans skrivtavlor och kartor för behovet användas". Förslaget gillades, och kyrkostämman samma dag uttalade: "I skolrådet framställda förslag, att vid möjligen blivande söndagsskola och sångförening få begagna skolsalen samt skrivtavlor och kartor antogs". Tanken på en "sångförening" synes ha förverkligats. Man sjöng fyrstämigt. Från denna första uppsättning kunna följande nämnas: Erik Halldin, Ormesta, syskonen Erik och Adolfina Andersson, Backa, syskonen Erik (god tenor) och Kristina Johansson, Berga samt bröderna Johan och Per Andersson (utmärkta basar), Berga.

Enligt uppgift har kören sjungit vid enstaka tillfällen. Johan Halldin d.ä. stod i ledningen ett par år. Körarbetet var sedan mindre livligt en tid, tills G. O. Svanlund (1878—79) blev lärare vid Brändåsen och organist. Han försvann emellertid snart nog till Amerika. Mera regelbundenhet inträdde, då Axel Ekendahl (1878—1910), verksam vid samma skola, övertog organisttjänsten. Repertoaren blev påtagligt av andligt slag. Övningarna omramades av bön. Ibland förekom ock

bibelläsning. Man tycks ha samlats på lördagskvällarna. Ledaren, som var en riktig arbetsmänniska, lär ha skrivit alla noter. Han älskade ordning. Kören blev också en av de bästa på Närkes landsbygd. Den lät höra sig ej blott i den egna kyrkan utan även annorstädes, såsom i Kumla, Viby, Kräcklinge, Lerbäck och Laxå. Man sökte främja nykterhetssaken med bl a följande sång:

"Bort med det, som giver rus
och förståndet dövar,
friden för från våra hus
och all fröjd berövar.
Allt det onda plåna ut,
mot vår ovän vaka —
gör i dag ett fast beslut
att ej spriten smaka."

Klockaren skulle enligt 1686 års kyrkolag lära församlingens barn "att läsa i bok". Hans tjänst uppehölls under många år av skolprästen. Men omsider begärde man en examinerad folkskollärare att bestrida denna syssla. I tävlan med A. Ekendahl valdes därtill Karl Emil Schill (1883—1915). Han förskaffade Hardemo hedersnamnet "en sjungande församling", givet av biskop U. L. Ullman, som vid besök 1898 anmärkte på psalmernas svårighetsgrad, men, när han erfor, hur vackert man sjöng, blev "mäkta förvånad". Den nye sånganföraren var mera fri än företrädaren. Det blev till stor del fosterländska hymner utom givetvis vid uppsjungningar i kyrkor och vid gravar. Tryckta noter användes först nu, men något anslag därtill förekom ej, liksom ej heller några körens egna festligheter, om man undantager någon utfärd t ex på sjön Tisaren. Övningarna voro i regel förlagda till sockenstugan men ibland också i kyrkan. En gång mot slutet av 1890-talet, då man höll på med insjungning av sv.ps. 60, "En jungfru födde ett barn i dag", frågade kantorn en åhörare, hur det lät. Svar: "Du får taga bort en alt". När frågan upprepades, fick ännu en alt försvinna. Tredje gången åtspord utbrast den tålmodige lyssnaren: "Du får taga bort en till". Vid genmälet: "Då har jag ingen kvar", löd repliken: "Bed honom, att han inte gapar så". Den unge alten med den starka rösten blev sedermera en församlingens förtroendeman, som in i ålderns höst med glädje deltog i den unisona sången. Det har sagts om honom och hans maka, att de, sedan de lagt sig på kvällen, kunde sjunga psalmer. Barnen blevo ock intresserade sångare.

BJÖRKA BYGGMATERIAL AB

Pl. 6116, Björka, 692 00 KUMLA
Tel. 019/606 90, 601 20

Välkomna till oss när det gäller

byggnadsmaterial

Hardemo kyrkokör på utflykt år 1915. Liggande i förgrunden körens ledare, folkskolläraren och kantorn Karl Emil Schill.

Vid denna tid var det, som ovan påpekats, ej ovanligt med särskilda nykterhetsmöten. Man inbjöds att sjunga exempelvis i Hörsta skola och K. kyrka. På den senare platsen tilldrog sig en gång något sällsamt och besynnerligt. Det var vid jultiden inemot sekelskiftet. Sångarna från Hardemo anmodades av en tjänstgörande präst att taga orgelläktaren i besittning. När kyrkans organist anlände, blev han misslynt att behöva se, som han sade, "inkräktare" där. Kören begynte med "Bort med det, som giver rus och förståndet dövar", men stördes av oberäknade disparata toner från orgeln. När detta skedde även under andra sången, begärde dirigenten, att man skulle få sjunga från koret, vilket genast beviljades. "Dunkla äro mänskors öden...". Slutet gott, allting gott.

Hardemokören har oräkneliga gånger sjungit både i och utanför kyrkans rum, från det medeltida tornet på Kristi himmelfärdsdag, på det sägenomspunna Sigtryggsberg Valborgsmässokvällen, vid lantbruksveckan i Ordenshuset, då självaste landshövding Karl Johan Bergström medverkade, för att ej nämna om alla resor till skilda delar av vårt land för deltagande i kyrkosångshögtider.

Nämndeman Henning Andersson i Källtorp har varit en stor tillgång för kören, både musikaliskt och sångligt. Hans sängaresor kunna ej räknas. Han tog vid efter kantor Schill, tills Vitus Virling (1917—21) trädde till efter några år. Efter denne fick H. Andersson rycka in ännu en gång för att avbytas av Sigurd Regnström (1921—35). Ny tjänst innehavare blev Birger Aldén (1936—40), men han ledde ej körsången. Det medförde ett tredje vikariat för den trygge odalmannen från Källtorp. Kom så från Lillhärdal i Härjedalen Nils Nilsson (1940—63). Kören svetsades under dennes ledning all-

mera samman. Medelålders och yngre korister trivdes väl med veteransångare som den nämnde Henning Andersson, Arnolf Eriksson i Lanna, Valfrid Larsson i Lötåsen och Carl Sundström i Julsta. Kantor Nilsson, som var begåvad med en karakteristisk "kyrkröst", hade vid sin tjänsteutövning verksamt stöd av sin familj. I synnerhet vissa psalmer beledsagade han med sitt spel och sin sång på ett sådant sätt, att de blevo mycket levande. Efter hans avflyttning tjänstgjorde Ingegerd Harenius, Brändåsen, ett år, innan Martin Eriksson tog över. Denne stannade på sin post till 1971, då församlingens nuvarande skolkantor Bernt Bengtsson avlöste honom. Körmedlemmarna samlas villigt omkring sin nye ledare, som med skicklighet och ansvar fullgör sitt uppdrag. Kören tillönskas den stora nåden att få tjäna Herren med glädje. □

forts från sid 42

kommunalfullmäktige under ett par perioder och hade dessutom ett flertal andra uppdrag på det lokala planet.

När Oscar för några år sedan flyttade från gården i Byrsta till en lägenhet i det centrala Kumla uttryckte han sin tacksamhet över att på ålderns dagar få bo i en så välordnad kommun. "Jag tror på en ljus framtid för vår kommun därför att vi har det så bra förspant. Men vi har i många avseenden onekligen haft en hel del 'bondtur'", tyckte han.

Kumla julblad tackar Oscar Ericsson för visat intresse under många år. □

Då Du går i **BILKÖPSTANKAR**

kom in till oss — titta

och prata. Du är alltid välkommen hos

Ekloms Bil
AKTIEBOLAG

Stenevägen 39, KUMLA Tel. 713 00, 713 34

Georg Magnusson

– kumlaprästen som blev huvudperson i en roman

Kyrkoherde Georg Magnusson

Han kom till mitt hem en höstkväll. Troligen var hans ärende att beställa någon trycksak. Under några snabbt svinnande kvällstimmar lyssnade min hustru och jag fascinerat till hans berättelse om många spännande upplevelser. Gästen var Georg Magnusson kyrkoherden i Kvistbro församling, som under året varit mycket omtalad som "Karneus", först i Berit Spongs roman "Bröder i Christo" och sedan i rescensioner av boken i tidningar landet runt.

Vid kaffebordet tog han upp en cigarr, tittade på min hustru: "Får jag lov?" Ett leende som svar, och snart kändes doften av god cigarr i det annars sällan tobaksluktande hemmet.

"Karneus" berättade om sina ansträngningar att med en läkares hjälp — bildligt — spränga hospitalsporten för en ämbetsbroder och få honom i tjänst igen. Likaså att genom sin påhittighet undanröja hotet om avsättning för en annan stackars kollega på närmare håll.

Denne hade gjort ett besök hos Berit Spong i Strängnäs och för henne berättat om sin och ämbetsbroderns i grannförsamlingen förföljelse från ämbetsbröder. Han lämnade inte författarinnan förrän han fick hennes löfte att besöka Kvistbro prästgård. Ett avsnitt ur boken om besöket följer längre fram.

Intressant var att lyssna till hur Georg och hans hustru Greta tog emot den från hospitalet utskrivne som julens gäst i komministerhemmet i Kumla. Hur han ordnade ett sammanträffande mellan familjemedlemmarna "innanför Lerbäcksgården", medan Georg själv väntande vandrade omkring på skogsstigarna. När han önskade den stackars hustrun en välsignad jul, fick han det gripande svaret: "Vi har ingenting att fira jul med". Georg tömde då sin plånbok.

Starka nerver behövde Georg ha i fortsättningen, och det hade han, innan han nått upprättelse för båda sina skyddslingar.

Avsnittet i berättelsen om mötet mellan chefen (prosten Caleb Häger) och biskopen (den nu nära 100-årige Gustaf Aulén) var verkligen spännande att lyssna till. Med sin kända själsväldighet hade Georg ordnat gudstjänster i skolorna efter jul med "julens gäst" som medverkande och även låtit denne biträda sig på sin expeditionstid. Förhören hade ingen inverkan på Georg. Han var så

övertygad, att han utförde en Gudi behaglig gärning, att han hade sin Mästare på sin sida. Och med vänners bistånd — han hade en säker vänkrets — kunde han klara familjens behov till upprättelsen. Det nya året hade inte framskridit så långt förrän man åter fick se komministerns namn i predikoturena.

Georgs kollega i en församling söderut hade minst av allt det ordningssinne, som måste finnas på en pastors-expedition. Det ansåg inte Georg var nog skäl för avsättning. Hotet om en möjligen förestående sådan hade nästan brutit ner ämbetsbrodern. Framförallt var det illa ställt med hans nerver.

Det skulle bli inspektion. Någon dag innan beslöt Georg att med hjälp av sitt skrivbiträde i Kvistbro och en av sina söner försöka att i någon mån ordna papperen. Under arbetet härmed kom en av de blivande granskarna på besök. På frågan var de båda främlingarna var ifrån, fick han till svar: Från länsstyrelsen. Snart nog var han försvunnen och någon inspektion blev det inte.

När Georg slutat berättelsen om sina ovanliga upplevelser log han belåtet och hans stora ögon lyste.

Georg Magnusson var stockholmare, född 1897. Han blev student vid Karolinska läroverket i Örebro och prästvigdes i Uppsala 1925. Samma år tillträdde han kyrkoadjunktstjänsten i Kumla. Efter komminister C. A. Börklunds utnämning till kyrkoherde i Boo församling valdes Magnusson till dennes efterträdare. Valet blev ett av de livligaste prästval som hållits i församlingen. Med tanke på vad han utträttat under sina adjunktår var nog allmänna meningen, att det skulle bli en enig uppslutning kring hans namn. Trots detta blev det oväntad spänning vid valet. När Kumla Arbetarkommun beslöt

AB B.S.K. MEK. VERKSTAD - KUMLA

(f d BRÖDERNA SANDBERG)

Grundad 1898

TELEFONER: Verkstaden 701 13
Harry Sandberg bostad .. 793 49

MEKANISKA ARBETEN AV ALLA SLAG. Plåtrundningsmaskinen BSK i 4 typer. Bärningskärran BSK. Järnkonstruktioner efter ritningar och förslag. Arbörning, Svarvning, Fräsning, Svetsning, Reparationer.

stödja hans val, ryktades det att Magnusson bekant färg och blivit socialdemokrat. Det var emellertid felaktigt. Sin politiska ställning avslöjade han inte och fick därför stöd från alla håll. Bl.a. ställde direktör Carlén yxhultståget till väljarnas förfogande på valdagen.

Magnussons största intresse var kyrklig scoutverksamhet. För denna blev han den oförtröttlige kämpen både som adjunkt och komminister. Vilken förmåga hade han inte att engagera ungdomarna för "Alltid redo". Täta var de olika scouthögtiderna i kyrkan och annorstädes. Riksbekant blev han kanske i scoutkretsar för sina "läger" lite överallt i landet. Från dessa kan den 90-åriga kyrkovaktmästaren Oscar Norlin berätta. Han och Charles Arbin och flera andra bistod den energiske ledaren.

Magnusson hade en fantastisk förmåga som insamlare till olika välgörande ändamål. Han hade samlat en säker grupp vänner, som stödde honom. Av denna fick han bl.a. medel till instrument för scoutmusikkåren, som skulle få så stor betydelse för musiklivet både inom och utom kyrkan.

Det var inte bara till musikinstrument, som det gick åt stora slantar för hans vängrupp. Han besjälades nämligen av en stark social medkänsla och hade så lätt att bistå en församlingsbo eller någon annan i nöd. "Julfemman" tillkom på hans initiativ. Aran av att den organiserades i Kumla ville han dock tillskriva prostinnan Häger. Hon hade fått den unge prästmännens löfte att göra något för att bereda behövande församlingsbor julglädje. Med "Julfemman" engagerade han många av "kyrkans vänner" med försäljningen. Det blev sedermera även "enkronor". Själv bilade han flitigt omkring till landsbygdens folk, där han kände sig välkommen.

Under Magnussons Kumlatid återupptogs firandet av Gustaf Adolfs-minnet. Även andra högtider slog han vakt om.

Som ordets förkunnare var han allmänt omtyckt. Han hade lätt att predika och lät inte sina många åtaganden hindra förberedelse.

Bland hans initiativ ingick även kursverksamhet. En av kurserna behandlade skomakeriet. Till den fick han verkställare Haag hos Ströms skofabrik som ledare.

Under åren 1926—32 var Magnusson timlärare vid Hallsbergs samrealskola. En tid var han stiftsadjunkt för värnplikligt ungdom i Närke.

Efter tio komministerår i Kumla valdes han till kyrkoherde i Kvistbro. Ett val, som jag vet, gladdes honom mycket. Hans läggning var att få vara självrådande. Det fick vi erfara i Kumla, och det fick även Kvistbroborna kännas vid, som framgår senare i min beskrivning. En sådan arbetskapacitet måste användas. Och användes gjorde den utan hänsyn till tid och hälsa.

I Kvistbro väntade den omfattande restaurationen av församlingkyrkan. Det tycks ha varit ett projekt, som särskilt intresserade honom. Det gjorde också utgivningen av en bok om kyrkans historia. Allt han företog sig blev så omfattande, att det blev tidsnöd. Så blev det även när det gällde kyrkorestaureringen. Målarna var ännu i arbete under återinvigningsdagens morgon.

Även pastoratets båda andra helgedomar, Mullhyttans kapell och Hasselfors kyrka blev restaurerade under Magnussons tjänsteår i Kvistbro.

Ett projekt, som han var mycket stolt över, var församlingsgården. När man kom och ville se kyrkan, försummade han aldrig att även visa sitt av alla uppskattade församlingshem. Han vitsordades ofta för sitt initiativ att till den traditionella Gropafesten iordningställa Kyrkparken ner mot Svartån och avtäckandet av en minnesvård.

Vid de varje år återkommande förskrivningarna lät Magnusson i en del av de större byarna återinföra något som liknade de forna husförhören.

Som nämnts var en viss självrådighet ett utmärkande drag för Magnusson. Vid ett tillfälle råkade han tack vare detta ut för en del av sina församlingsbors missnöje. Han hade länge närt en önskan att göra valen till kyrkofullmäktige och kyrkoråd opolitiska. "I kyrkofullmäktige skall sitta folk, som är intresserade för kyrkligt arbete". Det blev hans vädjan till sina församlingsbor. För att göra verklighet av denna sin uppfattning startade han kyrkans valrörelse. Denna tog sig främst uttryck i, att han med några "kyrkliga" upprättade två vallistor. En med beteckningen "Kyrkans vänner" och en annan med "Kyrkans arbetarvänner". Namnen på listorna var från alla partier med undantag av kommunisterna. På båda listorna stod namnet Georg Magnusson främst.

En kväll blev jag uppringd av en av mina vänner i Kvistbro, som var förbittrad över kyrkoherdens självrådighet, som han kallade Magnussons ställningstagande och som han menade åstadkommit stor splittring i församlingen. "Vad är det för en präst, som vi fått från Kumla?" frågade han. Jag räknade upp allt positivt, som Magnusson utfört i Kumla. "Ni skall nog bli nöjda med honom. Han vill ha någonting gjort och sparar sig inte. Skulle det bli kyrkoherdeval i Kumla inom en nära framtid, får ni nog inte behålla honom", blev mitt svar.

Med de personliga resurser Magnusson förfogade över, kunde inte utgången bli mer än en. Det blev ingen socialistmajoritet i kyrkofullmäktige längre. "Kyrkans vänner" och "Kyrkans arbetarvänner" vann med bred marginal.

Som tidigare nämnts infann sig en dag i författarinnan Berit Spongs bostad i Strängnäs Magnussons ämbetsbroder och bad om ett samtal. Han rekommenderade också ett besök i prästgården i Kvistbro. Detta besök blev anledning till romanen "Bröder i Christo", som väckte en enorm uppmärksamhet i hela landet. Besöket skildrar författarinnan på följande sätt i romanen:

En måndagsmorgon, när till och med horisontens låga bergskedja tycktes sova i ett dröjande dis och luften smakade vår och regn, åkte vi upp mot Levinge vita adertonhundredtalskyrka på kullen. Ju närmare vi kom den, dess mer sjönk den ner i kyrkbyns klungor av hus och träd. Bakom oss i däliden lämnade vi den lilla grå medeltidskyrkan, som övergivits av dem alla och nu låg lika ensam som en sten i skogen. Ån gick drömmande och loj under de droppande, vindstilla snåren, från kullen liknade den en död kopparorm i skapnaden och färgen.

MUSIKINSTRUMENT

Orglar, pianon, gitarrer,
violiner, blockflöjter,
klarinetter m m

SKOLMUSIK

Noter m m

BÖCKER

GRAMMOFONSKIVOR

KASSETTBAND

från de kristna förlagen och
mycket annat finner Du hos

HF:s BOK & MUSIK

Stationsgatan 18

KUMLA

Telefon 019/814 00, 814 04

Allting var tyst, som om regnet sopat bort alla ljud, och motorn själv hade dämpats ned i den fuktmättade luften.

Prästgården var stor och vit och pärlspontad. Knoppande persiska syrener i kanten av den väldiga gårdsplanen tog i ring med den långa verandan, som själv var omgiven av täta kaprifolgardiner. Man såg en dörr stå öppen rakt in, det var nog bara att stiga på. Men just som vi parkerat bilen intill gräsmattan och jag spände upp paraplyet mot droppet från almar-nas pinjetak, kom en man med snabba steg utmed grusgången och ropade välkommen. Jag kände igen rösten, sonor och ljus, och nu med ett inslag av den speciella hjärtlighet, som hör lant-gårdar till, passar på gårdsplaners öppna famn, under äre-vördiga träd, mot egna väggar.

Kyrkoherde Karnéus var av medellängd, axelbred och rak. Han var tydligen i de åren, då grånaden och korpulensen satt in på allvar, men båda delarna bar han lätt och väl, och bara han kom en så nära, att man fångat blicken i ögonen, såg man, att han ännu var ung. Det var de ögon, som skämtsamt brukar kal-las "gustavianska", eftersom de möter oss från så många stäng-piskeporträtt, de var stora, kupiga och med det adelsmärke över sig, som kanske ligger i själva infattningen, djup utan att vara trång och tillsammans med ögonlockets generösa skydd givan-de intrycket av dyrbarhet. Det var suveräna ögon, mörkblå och glänsande, ögon, som hade den egenheten, att om man såg dem vänliga, anade man, hur de skulle se ut i vrede, och om man såg dem upprörda, hur de skulle spegla ett solskenshumör. På det sättet fick man hela människan i dem på en gång. Ja, det kanske till sist var hemligheten med dem, att de var en män-niskas ögon, och som sådana såg de människor och talade till människor och hade makt över människor och tyckte om män-niskor. Böcker hade inte så mycket att göra med dem, om man inte måste säga, att hela livet för dem var en bok. Vi var i så fall som ett nytt blad, och lästa skulle vi bli, det kändes redan alldeles tydligt.

Han räckte oss handen, han bad oss stiga in och gick själv före. Först när jag såg honom på ryggen, lade jag märke till hans klädsel, en smärutig blazer, där skjortkragen låg utbredd på schillermanér, och byxor och skor, som bar märken av en tidig morgonpromenad i regnet. Han var barhuvad, men på verandabänken låg hans hatt och han tog den och vände sig om.

"Innan vi går in, måste jag visa er något. Annars blir det nog inte av. Lantpräster som jag har namn om sig att vara talträng-da, eller hur? Och när jag börjar tala om mina äventyr, så slutar jag inte i första taget."

"Inte trodde jag, att präster hade några äventyr", sade jag och skrattade.

"Äventyr, det hade jag nog haft, var jag än blivit ställd i världen, men nu ägnar jag mig helt åt mitt prästerliga även-tyr", svarade han på samma sätt. "Och däri innefattar jag också min bygdegård, och det var den jag ville visa."

"Skönt att röra på benen ett slag", sade min make, och så gick vi. Bygdegården låg bara ett par hundra meter från präst-gårdens trädgårdsstaket, det var en hel liten bondgård med mangårdsbyggning, flyglar och bodar och en brunn med ämbar och krok. De gamla mörka tegeltaken glittrade till i en solglimt, och det var, som om gården gett oss ett leende ögonkast.

"Ja, den här har jag fått ihop med lock och pock", sade kyrkoherden. "Nu står den här, och nu är alla nöjda. Här är mu-seiflygeln, och i den andra har vi kaffestugan. Vår fina gillesal ligger i stora mittenhuset." Och medan vi passerade förbi gamla ekstockar och flintlåsgövar och smörkärnor och stubbestolar och hundratals andra redskap och prydnadsföremål, berättade han om sitt äventyr med bygdegården. "Nu är jag stolt, men förut var jag mest arg och ledsen — åhja, litet stridsglad också, förstås", tillade han, och jag svarade sanningsenligt: "Javisst, det syns minsann på kyrkoherden."

Vi hade stannat vid en gammal Karl XII:s bibel med ärgiga spännen och rättgnagda hörn. Bredvid den låg i en låda med glaslock något svart och hopskrumpet, som såg ut som en torr trädrot, det var klivet i ena änden, och den andra var om-bunden med en rund, röd lapp, surrad på samma sätt som en fingertuta. "Det där", sade kyrkoherden, "är en Spirtus, en alruna, funnen i ett lönnfack i en gammal dragkista från ett skogstorp häruppe. Men ovanpå dragkistan kan jag gott före-ställa mig att den där bibeln har legat. Ni vet vad en Spirtus är, eller hur?"

Vi nickade, vi hade hört talas om alrunan, som grävdes upp under galgen och kunde bli ett djävulens skickebud och en orättfången hjälp i nöden.

"Pol och motpol", sade min man. "Ja, jag menar, att mellan dem måste ju ha funnits ett kraftfält", förklarade han, ty som "naturvetare" var han van att alltid vara tvungen att förklara sitt bildspråk, när det någon gång förekom.

"Gud och djävulen på teologiskt språk", översatte kyrkoherden, "Hur många människor liknar inte den där torparn och har skaffat sig en Spirtus längst ned i lådan att ta till vid behov, om det inte går med rätta medel!"

"Prästerna också?" sade jag.

Han brydde sig inte om min impertinenta fråga. "En Spirtus, det var makten, det", sade han för sig själv, "ingreppet i andras liv, så som man själv ville ha det."

"Och bibeln lades ovanpå som skylt för den, som kom in genom dörren", sade jag. "Han var rädd av sig, den där tor-paren — trefaldigt rädd: för Gud, för djävulen och för män-niskor."

"I våra dagar är det ofta bara fruktan för människor, som står kvar, men dem fruktar vi alla", sade min man.

"Inte jag!" utropade kyrkoherde Karnéus, och hans ögon skiftade. "En präst får inte frukta människor, då är han ingen präst!" Det kändes, som om vi snuddat vid vårt egentliga sam-talsämne, som om han tänkt på komminister Strandberg och den andre han talat om.

Och plötsligt tycktes han ha förlorat intresset för dessa mu-seala ting. Vi gjorde en hastig rond runt den sista kammaren med textilier och sockendrakter, och efter en titt i gillesalen skyndade vi undan en ny regnskur in på prästgårdens veranda och bjöds stiga upp i förmaket.

"Se, här har vi kaffebrikan dukad av osynliga händer!" ut-ropade kyrkoherden och steg fram i det stora, vackra rummet, som hade alla sina sittmöbler täckta av ljusa skyddsöverdrag och enris insatt i den öppna spiseln. "Jag måste vara både värd och värdinna i dag, för min fru är bortrest på en vecka. Hon tar sig alltid semester, så fort syföreningsauktionen är över och husmodersföreningen haft sin vårfest. Det är en nog inpassad vecka."

Ja, just sådan var han, den forne Kumlakomministern. Berit Spong har skildrat honom "på kornet."

Kanslichef Tage Tapper har bidragit med en kopia av ett brev från Georg Magnusson som var närslutet ett kyrkorådsprotokoll från den 24 februari 1938.

Det lyder:

"Till Kumla Kyrkoråd, Kumla.

Med anledning av hitsänt protokollsutdrag av 30/12 1937 § 2 får jag härmed meddela följande:

1. Komminister N. Erlandson, Hammar, har aldrig, enligt mig av sjukhusmyndighet lämnad upplysning, av sjukhuslärare ansetts i behov av sjukhusvård. I augusti mån. 1936 strandade hans utskrivning från sjukhuset på grund av ekonomiska skäl. Den 8/10 1937 erhöll Erlandson telegrafiskt meddelande om omedelbar utskrivning men kunde av eko-

*Kom in till oss,
vi har jultårtan för er*

Servering av gott kaffe

SÖRGÅRDENS KONDITORI

Köpmangatan 26, Kumla Tel. 704 01

JULMARZIPAN AV EGEN TILLVERKNING

Ett av Georg Magnussons stora intressen var den kyrkliga scoutverksamheten. Här ses han som andre man från höger vid en scoututflykt.

nomiska skäl ej lämna sjukhuset. Den 8 december samma år kom Erlandson till Kumla och ägde vid sin ankomst kr 2:50. Intill nedanskivna dag har han sedan varit för sin försörjning hänvisad till barmhärtiga medmänniskors hjälp.

2. Erhöll under tecknad i början av december 1937 statlig sjukhusmyndighets uppdrag att vara Erlandsons övervakare med den instruktionen, att bereda honom sysselsättning inom det prästerliga verksamhetsfältet.

Över hans predikningar och övrig sysselsättning m m har jag att månatligen avgiva rapport till statlig sjukhusmyndighet.

3. Komminister N. Erlandsons själstillstånd är i alla avseenden fullt tillfredsställande.

4. Såsom övervakare är jag mycket tacksam för all den hjälp myndigheter och enskilda givit mig vid utövande av denna grannliga och svåra uppgift. Hemställes att ovanstående förklaring bifogas Kumla Kyrkoråds protokoll över sammanträde den 30/12 1937.

Kumla den 12 januari 1938

Högaktningsfullt
Georg Magnusson
Komminister"

Brevet talar sitt tydliga språk, om vad en prästman kan få utstå, när han kommit i onåd hos sin överordnade. I bokhandlare Algot Dohlwitz' 1959 utgivna, av Tage Tapper redigerade bok, "Böckernas Kumla" har medtagits ett avsnitt ur "Bröder i Christo", som är verkligt gripande. Det gäller E:s sena kvällsvandring på Kumlavägen till komministergården. "Han hade gått raskt för

att inte frysa — vintermössa och galoscher hade han inte fått med sig — i sin tunna överrock. Än en gång bytte han hand, än en gång tog han sig en åkarbrasa, ty nagelspräcken kom fingrarna att bulta som av tandvärk och bli stela och kraftlösa . . ."

Det hade varit hårda uppgörelser mellan den eljest försynte prosten Häger och hans stridbare komminister, som hade handlat utan att konferera i en känslig församlingsfråga. Det var inte rätt av komministern att låta sin påstådda sinnessjuka ämbetsbroder få predika i skollokalerna i socknen eller låta honom arbeta på pastorsexpeditionen, handlingar som biskop Aulén i Strängnäs skarpt fördömde.

Stridens vågor ebbade ut. Häger och hans komminister blev goda vänner igen. Samarbetet blev som förr.

Magnusson blev alltmer fästad vid sin församling och församlingsborna vid honom. De hade alla förstätt, att de hade en präst, som inte backade för uppgifter, om de krävde än så mycket tid och kraft.

Under ett 30-tal år hade Magnusson haft för vana att ett par marsveckor dra till fjälls. Tillsammans med sin gode vän Georg Granberg, kyrkoherde i Funäsdalen, verkade han som fältpräst. Under en veckolång skidfärd 1964 från Handöl insjuknade han under uppehållet på Sylarnas fjällstation, och avled där.

En känd kvistbrobo har omtalat för mig, att minnet av Georg lever kvar, aktat och ärat. Man har alltmer övertygats om att den outtröttlige kyrkoherden offrade all sin tid och kraft för sin församlings väl. □

Eric Ericsson
SJÄLVKÖP
Tel. 70398, 70499

Finska barnhemmet

– ett kapitel om frivilligt samhällsarbete

När man nämner Finska barnhemmet för äldre Kumlabor svarar de "Javisst, minns vi det". Men liksom allt annat som ligger några årtionden tillbaka i tiden är det svårt att minnas exakt. Namn försvinner. Händelserna blandas med varandra och tidsföljden är ibland svår att urskilja i den ström av minnen som väller fram. De skriftliga dokumenten är få, många som var engagerade är döda och en del av papperen är inte heller bevarade.

Här skall i alla fall göras ett försök att av pusselbitarna från några knapphändiga protokoll, en bunt verifikationer och spridda personliga minnen försöka sammanfoga en bild av de insatser för finska barn som kan sammanfattas i rubrikens ord.

Kumla Röda Kors-krets styrelse (kretsen var på den tiden gemensam för staden och landskommunen) diskuterade frågan på sitt styrelsemöte den 7 januari 1942. Som bekant befann sig ju Finland i krig med Sovjetunionen sedan sommaren 1941; det s.k. fortsättningskriget.

Efter att ha behandlat ärendet om Riksinsamlingen till Finland står följande i protokollet:

Då — liksom i alla tider — var sand det barnen gärna lekte i och med. Nutidens fina lekredskap fick de finska barnen — och även de svenska — klara sig utan. Solsken och glädje var det i allafall.

Fabriken på Grevgatan, som blev barnhem. På nedervåningen matsal och kök, en trappa upp sovrum, tvättrum och personalbostäder i gamla kontoret, vars fönster syns på gaveln. Högst upp lektrum. I uthuset avträde och förråd.

"Inom styrelsen diskuterades härefter frågan, huruvida kretsen icke borde ställa sig i spetsen för anordnande av ett tillfälligt *hem åt finska barn*. Man enades om att söka få ihop medel till 25 barn och skulle kretsen stå som garant för det hela. En kommitté tillsattes, nämligen fruarna Hulda Claesson, Greta Emberg, Karin Hökerberg, pastor J.A. Rickardt och grosshandlare Joel Andersson, som erhöi i uppdrag att ordna med insamling av medel, förhyrning av lämplig lokal, anställande av personal och allt arbete i övrigt, som kan komma att uppstå i och med barnhemmets iordningställande. Styrelsen skulle givetvis bistå kommittén, när så erfordrades."

Vid nästa styrelsesammanträde, redan den 20 januari 1942, meddelade ordföranden (fru Ulla Franklin) "att Dr Erland Franklin utlovat, att kostnadsfritt åtaga sig läkarvården å det av kretsen planerade finska barnhemmet."

Vidare meddelade Joel Andersson att han lyckats få tag i lämplig lokal för barnhemmet, nämligen Klingbergs f.d. skofabrik. "Sedan medlemmar ur styrelsen på ort och ställe förvissat sig om, att fabriken mycket väl skulle kunna användas för nämnt ändamål, enades man att gå med på begärd hyra 200 kronor per månad."

Redan efter fyra dagar samlades styrelsen åter och uppdrog åt sekreteraren (fru Rut Söderlind) att till länsstyrelsen i Örebro län avlåta en skrivelse med begäran om att få inrätta barnhemmet och samtidigt lämna svar på en del frågor som ställts i samband med en PM från länsstyrelsen.

Den 11 februari 1942 behandlades en skrivelse från Hjälpkommittén för Finlands barn som frågade om kretsen var villig att mottaga tuberkulösa eller sjuka barn på det planerade barnhemmet. Förste provinsialläkaren i länet dr Silfversparre hade avrått och kretsen beslöt att endast mottaga klena barn.

Därefter nämner protokollet ingenting om barnhemmet förrän på majsammanträdet, då man säger att barnen

Kumlabor på norr!

HANDLA RÄTT
PARKERA LÄTT

Er butik är

ICA TRUMPETEN

MOSSBANEGATAN 76 TEL. 784 01 - 700 55

De vuxna är Valborg Jansson, senare hemvårdarinna i Odensbacken, Rut Lithell, gift Asp, föreståndarinna, och Inga-Britt Ljungberg, gift Ceder, biträde. Barnen i övre raden heter Sonja, Roger, Solvig, Leo och Jyrki. I nedre raden Vappu, Solvig, Stig, okänd, Matti, Marjatta och Mary.

kunde få vara gäster hos medlemmarna på deras respektive sommarställen. Det var något som flera medlemmar tydligen gärna engagerade sig i. En hel del av dem som intervjuats om Finska barnhemmet har berättat just om de barn de haft som sina gäster. Tydligt är i varje fall att barnhemmet vid den här tiden börjat sin verksamhet, även om protokollen tigger om saken. Men kretsen hade mycket annat att göra, såsom att sticka strumpor till armén, att stödja hemvärnet, göra babyutstyrselar, samla in frukt till Norrland, hjälpa barn som behövde komma till Skrekarhyttans barnkoloni, anordna kurser i barnvård och mycket annat.

Det dröjde ända till 13 april 1944 innan man änyo tog ett beslut om barnhemmet då fru Emberg fick i uppdrag att iordningställa 60 lakan till Finska barnhemmet.

Vid årsmötet den 22 februari 1946 beslutade Röda Kors-kretsen "att det Finska barnhemmet, som varit i verksamhet i fyra år under kretsens regi, från och med den 1 januari 1946 övertages av föreningen Rädda barnen." De 6 000 kronor man hade i behållning skulle användas till inköp av en röntgenapparat till ett barnsjukhus i Finland.

Samtidigt meddelades att man under årens lopp samlat in cirka 100 000 kronor till barnhemmet varav cirka 76 000 enbart i Kumla. Därmed var ärendet avslutat för Röda korsets del.

Men hur var det på hemmet? Hur såg det ut? Var låg det någonstans? Hur många barn fanns där? Vilka arbetade där? Hur fick man inventarier och medel till det? Här börjar "pusslet" av olika minnesbitar.

Man höll som sagt till i f.d. Klingbergs skofabrik vid Grevgatan. På nedre våningen var det matsal och kök och så småningom även ett sovrum för de äldre flickorna. I övervåningen fanns det sovrum avbalkade med väggar, som inte gick ända upp i tak. "Som kalvkättar" har en av personalen berättat. Ett utrymme var avbalkat som tvätttrum, dvs där fanns en bänk med handfat och en

hylla med tandborstglas. I den våningen fanns också det gamla fabrikskontoret, som var apterat som personalbostäder. Uppe på vinden inreddes så småningom ett lekrum.

Med moderniteterna var det si och så. Kylskåp var inte att tänka på. I farstun stod ett isskåp, som Alltjänst kom och fyllde is i en gång i veckan. Värmeledning fanns med panna i källaren. T.o.m. stora starka karlar tyckte att den flicka som eldade var modig som tordes gå dit ned när de stora rättorna hoppade kring benen. För rättor fanns det. Närmaste grannen hade en stor sophög på gården och där fann rättorna den mat de behövde för att bli stora och feta. Stadens hälsovårdsinspektör ordnade så att sophögen kom bort och sen blev det inte så mycket rättor längre. Tvättstuga fanns inte. Den fick man låna hos Klingbergs. Och naturligtvis fanns inget badrum. När barnen skulle badas en gång i veckan, värmdes man vatten i Klingbergs tvättstuga och bar det i hinkar upp till tvätttrummet på andra våningen där man badade barnen i ett stort träkar. Wc fanns inte heller. Det var ett avträde i uthuset och för de små barnen fick man springa ut med pottor och tömma. Ett par gånger fick man evakuera barnen för att röka huset för vägglöss. En gång bodde man då i Hagaskolan och lagade mat i skolköket. Inte heller golven var särskilt lättstädade. Det var trägolv som skurades och fernissades ibland. Trots dessa obekväma villkor bakade man allt själva, tvättade allt själva och sydde och lagade.

Man fick slita och arbeta. Flera av dem som berättat om livet på barnhemmet, har talat om att barnen — som ju var kläna — ofta var sjuka. En gång hade tolv barn mässlingen samtidigt. En annan gång hade flera av dem kikhosta. Det gick långa tider då personalen inte fick sova ostört en enda natt.

Men det var en väldig uppslutning kring hemmet. Man kom ofta med gåvor. Även inventarierna samlades ihop på det sättet. Kumlafamiljer med uppväxta barn skänkte barnsångar och sängkläder därtill. Pastor Rickardt och grosshandlare Andersson stod flera dagar och målade om barnsångar av alla möjliga modeller. Pastor Rickardt var också en outtröttlig tiggare. En hel rad Kumlafirmor ställde upp och betalade månatliga bidrag. I

Barnhemmets sista föreståndarinna, fröken Ester Karlsson, med sin speciella skyddsling, Tarmo, som hon sedermera adopterade.

Annes SKIVCENTER

Köpmangatan 22, KUMLA — Telefon 710 08

SPECIALAVDELNING FÖR INSPELAD MUSIK
Stor sortering i stora och små skivor,
inspelade och oinspelade kassetter, tillbehör

När Sveriges största saftfabrik fanns i Hallsberg

Fritz och Sigrid Hartman

En av de mest framträdande företagen i början av 1900-talet i Hallsberg var Fritz Hartman. Han var född 1862 i Hammarby vid Järleån öster om Nora. Fadern var skollärare men tjänstgjorde även som läkare efter att ha studerat medicin. Han nödgades tyvärr avbryta dessa studier på grund av bristande ekonomiska resurser.

Fritz Hartmans farfar var botanist och provinsialläkare, först i Eskilstuna och senare i Gävle. Han utgav bland annat verket "Hartmans flora". Det herbarium, som låg till grund för denna flora, inköptes 1882 av friherre Oscar Dickson, Göteborg, som överlämnade det som gåva till Uppsala universitet.

Fritz Hartman visade tidigt affärstalanger och han berättade bla att han som skolpojke fångade stora kräftor, som han rodde över Norasjön med och sålde i Nora för fem öre tjoget. I fjortonårsåldern kom han till Fosselius & Bergöös affär i Kumla, där han träffade grosshandlare Adolf Bergöö från Hallsberg. Hos honom började han sedan som andre man vid knappt mer än 15 års ålder. Året var 1877. Bergöö fann snart att han fått en duktig medhjälpare, som han fick stort förtroende för. När han 1889 överlät affären till sonen Per blev Hartman prokurist i firman.

Vid sidan av sitt delägarskap öppnade Hartman läske-

verifikationerna hittar vi inbetalningar från ett 35-tal olika företagare och enskilda. Under 1944 kom även bidrag från Hjälpkommittén för Finlands barn. Bidragen fortsatte under 1945 då man fick bidrag för 19 respektive 22 barn. Dessa bidrag fortsatte även under första kvartalet 1946. I mars 1944 tycks det ha funnits 24 barn på hemmet.

De här åren i början av 1940-talet hade vi ransonering här i Sverige, liksom i praktiskt taget alla andra länder. Man köpte till barnhemmet mycket fisk och grönsaker. Kanin förekom inte så sällan och ibland kupongfria bakelser när man skulle ha det festligt. Man köpte mjölk direkt från mejeriet (som lämnade litet rabatt), man handlade i Säbylunds trädgård som också lämnade litet billigare och handlade i övrigt mycket hos Resia, som hade låga priser. När det gällde kläder skänkte Kumlaborna urvuxna barnkläder och Joel Andersson skänkte åtskilliga par skor.

Till att börja med hade man tolv barn på hemmet, de flesta under skolåldern. Då var föreståndarinna, biträde och kokerska anställda, med extrahjälp vid tex tvätt. Senare, då barnantalet fördubblades, blev det ytterligare ett biträde. De barn som var i skolåldern fick gå i Hagskolan, som var närmast.

Flera har berättat om att när barnen var ute och lekte

och ett flygplan hördes, sprang de och gömde sig, så som de var lärda hemma i Finland. Det tog lång tid för dem att förstå att i Sverige fälldes inga bomber.

Men, frågar kanske någon, var det bara besvärligheter. Nej visst inte. En av personalen har berättat att på julafton var det så roligt att hon inte ville åka hem till sitt föräldrahem. Röda korset hade skaffat dit stora mjölkflaskor fulla med frukt och gotter. Föreståndarinnans bror — Robert Lithell — var jultomte och det var dans kring granen och alla hade så innerligt roligt.

Från februari 1942 till april 1946 varade detta hjälp- arbete till vårt grannland. De flesta barnen återvände till Finland, några få stannade i Sverige. Flera av barnen har återvänt för att visa sina anhöriga den plats där de upplevde några lyckliga månader av sin barndom.

Nu, många år efteråt, har Finlandsbarnens omhändertagande i Sverige kritiserats hårt. Det får aldrig hända mer, sägs det. Det är naturligtvis möjligt att man i framtiden i en liknande situation handlar annorlunda. Var tid har sitt sätt att lösa sina problem. Det här var 1940-talets sätt.

De som har berättat minnen är Rut Asp, Inga-Britt Ceder, Kerstin Danielsson, Ann-Louis Edhammer, Greta Emberg, Ulla Franklin, Karin Fredell, Valborg Jansson, John Karlsson och några till. □

Julbordets läckerheter

KÖPER NI MED FÖRDEL HOS OSS

Förstklassiga varor — låga priser
och dessutom god service

ICA **Magneten**

SKOLVAGEN - TELEFON 784 00

drycksfabrik i källarlokalerna i den 1892 uppförda Östra realskolan. Från dessa lokaler levererades läskedrycker bl a med järnväg inom en vid räjong kring Hallsberg. Storkunder hade firman inte minst i Norrköping. Till marketenteriet i Sannahed gick det täta hästskjutsar med "läsk". Åtgången var givetvis enorm så länge det fanns både husarer och infanterister på "Hea".

Efter en tid upptog Hartman även safttillverkning i lokalerna. Det dröjde därför inte länge förrän dessa visade sig vara för små. 1906 stod en ny tvåvåningsfabrik färdig. Nu fanns det goda utrymmen. På vinden spikades emballage och källaren användes för lagring. Vid fabriken hade också byggts ett särskilt lagerhus med källare.

Under några år var den Hartmanska saftfabriken störst i landet. Fabrikationen omfattade då även marmelad-tillverkning.

1901 deltog Hartman i en utställning i Gävle, där han träffade sin blivande maka, 18-åriga Sigrid, som förestod Rörstrands monter på utställningen.

Samma år lämnade Hartman den Bergööska firman för att helt ägna sig åt sin egen fabrikation.

Vid första världskrigets utbrott 1914 hade han påbörjat uppförandet av en villa i Tisarbaden, som hette Sommarudden. Ritningen hade utförts av makan Sigrid, som där tänkt driva pensionat, om något oförutsett skulle hända firman.

Under kriget drabbades den Hartmanska firman av stora svårigheter. Bl.a. kapade engelsmännen en neutral båt och lade beslag på förskottsbetalda varor för över 200 000 kronor. Dessutom beviljade Hushållskommissionen en alltför liten tilldelning av socker. Det såg dock ut att reda upp sig, men hösten 1918 dog hustru Sigrid i spanska sjukan vid endast nyss fyllda 35 år. Detta hårda slag tog helt kraften ur Hartman för lång tid. Helt återställd blev han aldrig.

Dock kunde han år 1922 komplettera sin tillverkning med karamellfabrikation och i samband därmed upp-

Hartmans saft-, läskedrycks- och karamellfabrik i Hallsberg.

förde han en mindre affär på Östra Storgatan, där fröken Lisa (Elisabeth) Lindh blev godistant.

Följderna av förlusterna under kriget gjorde att Hartman 1924 tvingades begära ackord. Tillverkningen fortsatte nu i mindre skala för att 1933 helt upphöra.

Tiden närmast före och efter seklets början var Hartman en av förgrundsgestalterna i köpingen. Han var bl.a. nämndeman, ledamot i de flesta styrelser och nämnder och han medverkade i bildandet av en flitigt anlitad musikgrupp. Fritz Hartman avled 1939.

Fru Sigrid Hartman var en drivande kraft på många områden. Under kriget organiserade hon utspisning på de invalidtåg, som i Svenska Röda Korsets regi passerade Hallsberg. Tyvärr blev hennes levnad, som ovan nämnts, kort. Ovanstående uppgifter har lämnats utgivaren av Hartmans äldste son, som också heter Fritz i förnamn. Han har även berättat följande minnen från barnaåren:

Släkten Hartman på trappan till villan. Främst Fritz Hartman med fyra barn. Bakom fr.v. Alma Pettersson, professor Hartman och Ingrid Pettersson.

Drottning Viktorias besök i Hallsberg 20 augusti 1915 för inspektion av tyska invalidtåg. Fr.v. fru Sigrid Hartman, apotekare Lindquist, landshövding Karl Johan Bergström, Adolf Samzelius, drottningen, Margot Thermaenius, disp Fredrik Thermaenius och friherre Rålamb.

Allt för bygget hos

KUMLA BYGGVAROR AB

ETT BYGGMA VÄNERN-FÖRETAG - TEL 709 45

TRÄVAROR OCH ÖVRIGT BYGGMATERIAL

En central för byggmaterial

Bondkvartetten och musiklivet i Hardemo

Valfrid Larsson i Lötåsen berättar minnen

Snön låg ännu djup i dikena den vårdag då min svärfar Nils Helander och jag bilade den gamla vägen förbi Skyberga, Hardemo kyrka och vidare till en röd stuga, som ligger längs vägen mot Brändåsen. Här bodde Valfrid Larsson, som vi länge planerat att besöka. Krokusen blommade redan i rabatterna runt stugan och björkarnas knoppar skiftade i lila i slutningen ned mot slätten och Valfrid berättade att han trivdes bra i stugan, dit han flyttade då sonen Arne gifte sig och övertog gården i Lötåsen. Röda Korsets, senare kommunens, mattjänst fungerade fint, snälla släktingar och vänner hjälpte honom med litet av varje och själv var han inte främmande för sysslorna i hemmet. Det var två gamla vänner med mångårigt medlemskap i både hembygdsföreningen och kyrkobröderna som möttes och talade minnen, Valfrid berättade om sitt liv, vi drack kaffe och som en liten eftergift fick jag diska och det planerade förmiddags-

Valfrid Larsson i Lötåsen

besöket hade plötsligt blivit ett heldagsbesök. Två månader senare stod Valfrid Larssons dödsannons i tidningen. Vår första visit i Lötåsen, som skulle ha följts av flera, blev tyvärr också den enda.

Valfrid Larsson var född i Lötåsen, Nälbergs by år 1888 och växte upp i en stor familj med åtta barn. Fadern, som hette Lars Johan, var född på Per Gunnarsgården i Lanna by. På 1840-talet skiftades gården ut från byn och alla husen revs och sattes upp igen i Lötåsen. Valfrids mor hette Emma och kom från Hidingsta.

I den stora familjen gick det livligt till. Särskilt vid jularna träffades släkten. Valfrid kom ihåg att kalasen

En av mina första minnesbilder från barndomsåren, härrör från den första skoltiden. Min mor och jag sitter i trappan mellan övre och nedre hallen, under det att den blivande läsförmågan, rad för rad, präntas in i mitt ovilliga huvud. Att vi satt på ett hårt trappsteg, berodde säkert på, att trapphuset var det ljusaste stället i hela huset, med ett stort fönster över hela trapphusets bredd.

Utanför kacklade hönsen i en rymlig hönsgård, och blicken for nog oftare till dem, än till bokstäverna i läseboken. Det var säkert ett påfrestande arbete, att bibringa mig den nödvändiga läsekonsten.

Det dröjde inte så länge, förrän far och mor kom på den lysande idén, att sända mig till en moster i Gävle som var småskollärlarinna. Där bodde också min mormor och morfar.

Att min moster överlevde denna pers, som varade ett par år, bevisar att det fanns verkligt segt virke i henne. Som tur var förekom det på den tiden någonting som heter rotting. Denna tingest fanns i alla klassrum och användes rätt flitigt.

Så småningom gick de två åren i småskolan, och min kära moster drog nog mången suck av lättnad, när

hennes systerson placerades i första folkskolan, som det hette på den tiden.

De två första åren i folkskolan tillbringade jag också i Gävle. Min mormor och morfar fick början till ett kraftigt tilltagande grått hår. Det var säkert härliga perioder för dem, när sommar- och vinterlov tog sin början och de kunde följa mig till tåget som gick söderut till far och mor i Hallsberg. Stackars mamma som nu fick mig på halsen. Hon hade ytterligare tre telningar, som alla var yngre, två pojkar och en flicka.

Det var visst första jullovet från småskolan, som någon därhemma läste i en indianbok för min två år yngre bror och mig. Vi fick höra talas om målade indianer med hemiska ansikten och mörkt stripigt hår.

Vi övertalade nu vår tre år gamla syster, att hon borde bli lik en hemsk indian. Under den procedur, som nu följde, satt lillasyster alldeles stilla, medan hennes äldre bröder hjälptes åt att efter bästa förmåga göra henne så lik en hemsk indian som möjligt. Att vi lyckats i våra föresatser bevisades av det förskräckliga skrik, som kom från hembiträdets strupe, när hon som första person

forts på sid 33

Haglund's

SKODON EN GROS

EKMAN HAGLUND AB

TELEFON: VÄXEL 792 30

vanligtvis hölls i ett stort rum som sträckte sig tvärs över hela husets bredd i övervåningen. Det spelades dragspel och lek och dans var vanliga nöjen. Julgransplundringar och ungdomsbjudningar avlöste varandra och Valfrid fick ofta skjutsa sina tre äldre systrar till kalasen i trakten.

Helgerna föregicks naturligtvis av mycket arbete. Då det var slakt hjälpte alla familjemedlemmar till och det arbetades till både 12 och 1 på natten. Allt skulle tas till vara. Till grannar som inte hade egna djur bars det smakbitar. Grannarna hade man för övrigt livlig kontakt med året om. Hos skräddarfamiljen Nils Erik Persson var Valfrid lika ofta som han var hemma. Lotta, skräddarens hustru, bakade de härligaste pepparkakor. Till timmerman Erik Persson, som på äldre dar blivit handskmakare, gick Valfrid med mjölk flera gånger i veckan. Nästan alla familjer hade många barn och murare Lindkvists fru, som var barnmorska, hade fullt upp med arbete. De bodde i ett hus nära Hardemo kyrka.

När det var dags för skolgång fick Valfrid vandra till Brändåsens skola, där hans lärare hette Axel Ekendahl. Omkring sekelskiftet skedde konfirmationen i Hardemo kyrka och den hade föregåtts av undervisning i prästgården. Konfirmationsprästen hette Frans August Brinck. Längre fram studerade Valfrid en vinter vid Kävesta Folkhögskola, men sedan blev det arbete på gården. Det ansågs som helt självklart att Valfrid skulle fortsätta att bruka gården efter sin far. Han var ju ende sonen, sedan en två år yngre bror dött efter det att båda pojkarna haft mässlingen på sommaren 1901. Att det fanns sex flickor i familjen räknades inte på den tiden.

Ett avbrott i arbetet på gården fick Valfrid göra det

Gärden Lötåsen i Nälbergs by

året han exerceerade vid A1 i Stockholm. Genom en rekommendation från fanjunkare Ernst Melin fick Valfrid provspela för en musikdirektör Arnoldsson och blev antagen som trumpetare. En annan av de sökande blev inte antagen, när han måste tala om att det enda instrument han trakterade var gitarr. I Valfrids uppgifter vid A1 ingick att blåsa revej redan klockan halv fem på morgonen, så det var bra att han hade tidiga vanor med sig hemifrån. Halv tio på kvällen blåstes tapto och däremellan gällde det att hålla rätt på de olika mat-signalerna. Det var en rolig tid vid A1 och Valfrid fick många vänner för livet. Han mindes ännu den här grå vårdagen, sade han, hur festligt det kändes när han drog på sig de fina söndagsstövlarna, som han beställt hos en

Fem hardemomusikanter 1910. Fr.v. Filip Lindström, Arnold Eriksson, Karl Johansson, Edvin Hammarlund och Valfrid Larsson.

Hagendalsvägen 5

NYVELIUS

Telefon 700 23, 705 00

**Plastmattor - Tapeter, moderna mönster - Tapetväv
Allt för inom- och utomhusmålning**

skomakare i Vretstorp. Vardagsstövlarna hade han köpt i affären i Granelund, men de passade inte så bra, utan fick lämnas tillbaka.

Valfrid Larsson, som var både sång- och musikbegåvad, hade tidigt kommit med i flera orkestrar och körer. Han var med då Hardemo Blåbandsförening reorganiserades i Eneby bönhus 1902. En av de mest aktiva var ordföranden i logen i Åsbro, Johan Thelin i Marieberg vid Tälle, farbror till handlare Thelin i Götabro. Musiklivet inom föreningen var redan från starten livligt och Valfrid deltog naturligtvis.

1906 bildades ett musiksällskap och i det blev Valfrid en aktiv medlem. Musiksällskapet hade åtta medlemmar däribland Karl Engberg, ordförande i blåbandsföreningen, som var trumslagare, skraddare Karl Johansson blåste bas och Valfrid Larsson basun. Den förste ledaren var en sergeant Lind. Han skrev själv alla noter och varje söndagseftermiddag tränades det i Brändåsens skola. Senare blev handelsföreståndare Karl Sigge ledare innan han flyttade till Kumla och öppnade egen affär vid N. Kungsvägen. En sommar lockade Sigge med Valfrid i Kumla Blåbandsförenings orkester. Varje onsdagskväll cyklade han in till stationssamhället för att delta i övningarna. Ofta drog de ut sent på kvällen och då fick han sova över hos Karl Sigge till nästa morgon. Valfrid mindes att den sommaren ordnades en utfärd runt Hjälmaren med fabrikör Karl Nilsson som reseledare. Det var i bilarnas barndom och det blev åtskilliga stopp innan utflyktsdeltagarna var tillbaka i Kumla. Knut Bergman var med och körde sin lastbil, som klarade färden rätt bra.

Blåbandsföreningen i Hardemo förde i början av 20-talet en tynande tillvaro. 1921 hölls ett möte där det bestämdes att Logen NTO skulle få överta Blåbandsföreningens byggnadskassa, där Valfrid då var kassör.

Under några år var Valfrid med i en sånggrupp, som kallade sig Bondkvartetten. De sjöng vid lantbruksmöten och andra tillställningar runt om i länet och var ett tag riktigt populära. En kusin till Valfrid, den fem år äldre tenoren Arnold Eriksson, var med i kvartetten. En annan medlem var Ivar Larsson i Hjortsberga.

I kyrkokören var Valfrid Larsson med i femtiofem år, men till kyrkvärdstjänsten tackade han nej. Kantor Karl Emil Schill var ledare för kören, när Valfrid startade sångarbanan 1915. När kantorstjänsten var vakant vikarierade basen Henning Andersson i Källtorp som ledare. Deltagarantalet växlade, men vanligtvis infann sig ett femtontal personer när det var övning.

Man förvånas över att Valfrid Larsson kunde hinna med alla sina fritidsintressen och ändå vara bonde på heltid. Han förklarade det helt anspråkslöst med att han under årens lopp hade haft god hjälp av sin familj och många duktiga medhjälpare på gården. Många stannade så länge att de fick medalj. Ofta började de som unga pojkar och när de så småningom gifte sig tog de en statarplats. En del hade också möjlighet att skaffa egna gårdar. En dräng som slutade hos Valfrid för 26 år sedan brukade under alla år besöka honom regelbundet. Inget dåligt betyg för en arbetsgivare! □

En gammal grunn

*Ja gick genom hagar å fåglar di kvittra.
Dä va tidigt på möern å daggpäler glittra.
Ja vart trötter i bena å hög mej e stunn
på en gammal mossiger stugegrunn.*

*Rätt som ja satt där å pusta i sola,
så stog där e' gumma som skjuten ur jola.
Gu möre — sa' gumma — ja kan si
du sitter å tittar på stuga mi.*

*— Nåå, va säger du um na? Kan du säja ett ol
um nytta ja gjorde på denna jorl.
Du vet hur dä ä', en styr å en ställer,
ja slet här från möern tess långt etter kväller.*

*Gubben strök me' mens ungar va' små.
Ja tappa alri sugen, ja tråla för två.
När ungar vart stora så ga' di sej ut,
men ja mola å tråla precis som förut.*

*Här kan du si va dä vart åv allt färle
— ett röse mä sten å ett hopaväxt gärle.
Kan du titta å' leta å' säja um dä
finns någe kvar dä' ä' nytta mä'?*

*Ja glös å' ja titta men vart ja än vände
mä' skallen så va' dä' samma elände,
bara tistlar å stenar å törnbuskasnår.
Etter slite fanns inte dä minsta spår.*

*Ja kunne inge säja. Ja vart sittanes stum.
Gumma ho sucka å vände sej um.
Då vart dä' ett pip å ett vingavin
för i törnrosabusken flög e' sparvhona in.*

*Ja gne' te busken å ställde mej glo'
å skrek åt gumma: "— Här har di bo!"
När du satte hit busken så gjorde du nytta,
här kan ungar i ro få kyttä.*

*För um räven försöker komma i busken,
så får han le nosa bra nog stucken.
— Tack — sa gumma, nu tar ja fälle
mitt husalye på annat ställe.*

*Mä' ens va ho borte, ja satt där å glös
i tomma lufta — dä' va' som ja frös.
Så kan dä' gå um en vylar e' stunn
på en gammal mossiger stugegrunn.*

Anna Andersson

Lantmännen

ÖREBRO LANTMÄN FÖRENING UPA

Filial i Kumla

Magasinsgatan 6—8

Telefoner: 701 77, 705 87

FODERMEDEL - GODSELMEDEL - KALK - SPANNMÅL

UTSADEN - FRÖER - MASKINER -

DRIVMEDEL - ELDNINGSOLJOR M. M.

65 år med Kumla scoutkår

Baden Powells "Scouting for boys" utkom med sex häften i januari månad 1908 och därmed var lavinen igång. Den 13 september 1909 skrev författaren Gustaf Hellström en artikel i Dagens Nyheter om den engelska scoutverksamheten. Samma år läste gymnastikläraren Ebbe Liberath "Scouting for boys" och blev helt fängslad av dess innehåll, varför han provade idéerna på pojkarna i sin skola. Någon tid därefter ville en bokförläggare att Liberath skulle översätta en bra bok till svenska och då han fick höra att det gällde "Scouting for boys" åtog han sej uppdraget och den utkom i början av 1910. Upplagan på 10 000 ex slutsåldes på tio dagar. Intresset i landet var enormt.

Sommaren 1910 började en löjtnant Rosén, som var placerad på regementet i Sannahed, det första försöket i Kumlatrakten med scouting. Detta slog inte så väl ut, kanske beroende på det militära inslaget. När däremot, överläraren Erik Ekdahl gjorde om försöket 1911 lyckades det bättre.

Sveriges Scoutförbund bildades 1912 och eftersom det först detta år blev riktig fart på scoutarbetet i Kumla räknar vi det året som vårt födelseår. Verksamheten i Kumla började med små utfärder, där man övade enligt instruktionsbok med att tex semaforera, slå knopar och att göra upp eld i naturen. Denna sommar höll även kåren sitt första läger vid Åsbro, varvid förläggningen ordnades i en lada. Maten lagades av lägerchefen Ekdahl i en kokgrop.

Under vintertid bedrevs också scouting i Kumla. Någon lokal fanns icke utan scouterna fick hållas i den mest naturliga lokalen — Guds fria natur. Pojkarna hade icke råd att skaffa sej några cyklar så de gick ut till sina övningar. Bl.a. gjordes en vandring till Hultsjön för att pojkarna skulle få åka skridskor. Vid en bandupptagning i samband med kårens 60-årsjubileum 1972 berättar den då 73-årige Nils Sandström, som varit med vid starten hur de tjänade ihop till enkla saker som de hade nytta av i verksamheten genom att vid den för de flesta Kumlabor kända Skottvallen plocka bly, som de försålde till Ur-Olle för 10—12 öre kilot. Hade de tur kunde de få ihop ca 8 kilo på en dag.

Sommaren 1913 förlades lägret till Fårön i Tisaren. Vanliga tält fanns inte utan pojkarna förlades i tält

Kumla scoutkårs äldsta bevarade fotografi. Stående fr.v. Nils Sandström, Charles Arbin, Åke Biörk och Erik Ekdahl. Sittande fr.v. John Hellsten, Ruben Åkerblom, Erik Karlsson, Josef Lundholm och Elis Åkerblom.

förfärdigade av tjärpapp. Matlagningen sköttes på uppmurade spisar och som lägerchef fungerade Ture Pettersson.

Sedan kom första världskriget och ledarna var tvungna lämna sina pojkar och tjäna kronan. Av den orsaken tynade Kumla kyrkliga scoutkår bort.

Innan kriget hade scouterna genom att vinna en tävling i förbundsregi vunnit en kanot. Då kårarbetet lades ned såldes båten till privatpersoner. En sommardag 1918 var tre pojkar ute med kanoten på Tisaren, trots att det blåste halv storm. Kanoten slog runt och en av pojkarna drunknade.

En bit in på 1920-talet återupptogs scoutarbetet i Kumla, och detta skedde genom att några pojkar tillskrivit Ebbe Liberath, som då var förbundschef, om sitt intresse. Liberath skrev till Charles Arbin och uppmanade honom upptaga scoutarbetet i Kumla. Det gjorde han men fortfarande fanns ingen lokal. Fram på höstsidan fick de genom Erik Ekdahls försorg använda en korridor i Fylsta skola.

Kåren hade ont om pengar för inköp av material, men genom kyrkliga ungdomskretsens försorg fick de möjlighet att tjäna några kronor till verksamheten.

1925 kom så kyrkoadjunkt Georg Magnusson till Kumla. Han började med pojkarbete i kyrklig regi och efter några år blev även han intresserad av scoutarbete och gick över till denna verksamhet. Därigenom kom Kumla kyrkliga scoutkår verkligen på fötter. Magnusson var en driftig ledare och mycket duktig att titta pengar, så att resurserna ökade. Lokal ställdes till förfogande dels i församlingssalen och dels i gamla ålderdomshemmet. Fler ledare kom till och bland dessa kan nämnas Oskar Norlin och Stig Englund. En musikkår bildades av fab-

GP:s SYMASKINER & BARNVAGNAR

Köpmangatan 27, Kumla — Tel. 716 60 Bost. Tel. 758 16

NYA ELNA SYMASKINER

Beg. el. symaskiner — Nya och beg. barnvagnar — Garanti. Service. Avbet. Byte
Affärstider: 10—18, kvällsöppet fred. kl. 19.00 Lördag 9—13

Från Kullalägret 1931. T.v. Georg Magnusson och t.h. Tallbo-Andersson. För första gången är Kumlascouternas mascot, en sko, med på ett läger. Den är i storlek 85, tillverkad av Gustav Sohlman och följer fortfarande kåren.

rikör Axel Andersson, vilken bedrev ett intensivt arbete. Musikkåren bestod av ett 25-tal pojkar och deras framträdanden rönne verkligen uppskattning i många sammanhang, inte minst på de stora rikslägren bl a Kullalägret 1931. Så småningom separerade en del av musikanterna och bildade en egen musikkår under namnet Kumlapojkarna, numera Kumla-Hallsbergs musikkår.

Utfärder med cykel anordnades och längst av dessa var nog den sk Norrlandsturnén. Pojkarna tog tåget till Östersund, därifrån åkte de per cykel till Åre och Tännforsen och utmed Ådalen till Härnösand, där de fick vara med och uppvakta Prins Gustaf Adolf och hjälpa Östersundsscouterna vid stora ryttartävlingar. Färden gick vidare utmed kusten till Sundsvall, Gävle och hem, allt som allt en färd på ca 100 mil. En annan cykeltur sträckte sig runt Vättern med besök på Visingsö och Smålunds Taberg. Vintertid åktes tåg till Latorpsbruk och därifrån skidade man till Garphyttan. Övernattning skedde i skolan och skidfärder gjordes i Kilsbergen. Det som hittills sagts är delvis hämtat ur den 50-års historik, som numera bortgångne Charles Arbin utarbetat och där hans egna anteckningar, årsberättelser o s v legat till grund.

Då Georg Magnusson under 1940-talet avflyttade från Kumla övertogs kårchefsjobbet av kyrkoherde Jönsson.

1945 kom jag och min vaktmästarkollega Lennart Andersson med i scouterna. Förmodligen för att David Berglund, som var anställd som folkskollärare i Järsjö skola, där vi var elever, dessutom var verksam som scoutledare. Detta gjorde att vi blev nyfikna på scouting och beslöt oss för att prova på.

Kåren hade då en lokal i Fylsta skolas skyddsrum, spännande inredd och dekorerad, tyckte vi. Tyvärr är mycket litet bevarat av den inredningen. John Norlander berättade många år senare att han svarat för den konstnärliga utformningen. David Berglund var en entusiastisk ledare som höll ångan så uppe, att vi med jämna mellan-

rum fick veva in frisk luft med en handdriven friskluftsfläkt.

Snart blev vi en patrull från landsbygden omkring Rösavi och Sannahed. I gamla arresten i Sannahed fick vi hålla våra patrullmöten. Den lilla finkan vi använde var utrustad med torrdass, men saknade uppvärmningsanordning, så under kalla 40-talsvintrar blandade vi rödsprit och sågsån i en hink och tuttede på, så vi kunde vara där ett par timmar.

I mitten av 50-talet började kåren expandera. Verksamhet bedrevs då i Bränsta skola, Sannahed, Hällabrottet och Kumla. Kumla landskommuns barnavårdsnämnd bidrog med att ställa en egen samlingsplats — en scoutstuga — i parken intill ålderdomshemmet, till scouternas förfogande. Stugan hade tidigare tillhört militärmyndigheterna och inköpts av nämnden och reparerats upp på ett trevligt och ändamålsenligt sätt. Den fyllde en stor uppgift under många år, men när ledarbristen gjorde sig gällande i Sannahed och regelbunden verksamhet ej kunde bedrivas där, ansåg Kumla kommun att den fyllde en större uppgift vid motorstadion och flyttades dit, för att utnyttjas av andra föreningar.

Under detta årtionde bildades ett scoutfrämjande i Kumla under ordförandeskap av kyrkoadjunkt P O Persson. Dess främsta målsättning var att skaffa kåren en egen utflyktstuga, vilket resulterade i att Sveaborg ca 1,5 mil från Kumla i Askersunds kommun, år 1959 inköptes för 13 500 kronor. Ett starkt minne har jag av när vi på hemresan, efter att ha besett stugan, satte oss på Wienerkondis i Hallsberg och funderade på hur vi skulle klara den årliga amorteringen på 1 000 kronor. Genom basarer, lotterier o s v kunde stugan betalas långt tidigare än vi tänkt oss och dessutom genomfördes en upprustning på frivillig väg för att den skulle bli ändamålsenlig.

En stor förändring för kåren skedde vid årsskiftet 1960—61 då Kumla kyrkliga flickscoutkår och Kumla kyrkliga scoutkår sammanslogs under kårens nuvarande namn: Kumla scoutkår. Scoutarbetet fortsatte som tidi-

En dräktparad från kårens 60-årsjubileum. Fr.v. David Berglund, Anna-Greta Eriksson och Rolf Gustavsson.

**Välkommen till Hagendalsvägen 20
och se vad vi har i MÖBLER och MATTOR**

Zarelius MÖBLER

Måndagsöppet till klockan 20.00

Grundad 1898 — Telefon 700 64

Kumlascouters på 3-dagarshajk den 1—3 maj 1970 samlade i ett vindskydd. Den gången firade man 10-årsjubileum av dessa hajker och i mitten med basker syns en av initiativtagarna, Lennart Andersson. Längst till vänster Claes-Uno Larsson, som varit med på samtliga 17 hajker och tredje man från vänster är Arne Sandberg, mångårig kårordförande i Kumla scoutkår.

gare med pojkar och flickor i skilda avdelningar, men under en gemensam kårstyrelse. 1961 tillträdde jag posten som kårordförande, ett uppdrag som kom att vara i tretton år, de hitintills mest spännande och stimulerande åren i mitt liv. Duktiga ledare förde fram kåren till att 1962 omfatta 125 aktiva medlemmar. Nya vägar provades för att visa att scouting är till för alla åldrar. Offentligt Valborgsmässöfirande i scoutstugan, bilrallyn och inte minst vår traditionella hösttävling, som fortfarande samlar mycket folk, är några av begreppen.

Ett otroligt scoutarbete genomfördes 1965 vid scoutstugan, då ett nio meter högt torn byggdes och restes helt utan maskinell kraft, sammanhållet endast med surringar och utan en spik. Detta har av säkerhetsskäl nu rivits, en del av virket användes till att bygga ett fast timrat vindskydd. De som besteg detta torn, har sina namn på ett skinn i scoutstugan. Där finns också en oljemålning av tornet utförd av Kumlakonstnären och scoutpappan Sven Johansson.

En tradition som Kumla scoutkår slagit vakt om är de sk 3-dagarshajkerna. Initiativtagare till dessa var Lennart Andersson och Håkan Vidlund. I år genomfördes hajken för sjuttonde året i följd. Hittills har över 200 scouter deltagit i denna vildmarksskola ofta temabunden. I föl var uppgiften att "utforska bergsbruket i Lerbäcksborgs bergslag under 1800-talet". 10 guldmärken för tio års deltagande har utdelats och Claes-Uno Larsson har deltagit samtliga gånger.

1968 genomfördes den av Svenska scoutförbundet beslutade programrevisionen i Kumla scoutkår. Efter ett nära nog oförändrat program i 50 år ansågs tiden mogen för nya idéer. Nya åldersindelningar följde. Förutvarande

vargungar och blåvingar kallas numera miniorscouters, sedan följer juniorscouters, scouter och seniorscouters. Flickor och pojkar tillsammans i samma program och klassproven i scouterna avskaffades med motiveringen att viljan snarare än förmågan skall vara avgörande.

Det finns fem grundstenar som scoutrörelsen vilar på. Friluftsliv och natur, det praktiska handlandet, internationell förståelse, patrullsystemet — den lilla gruppen, och lag och löfte. De fyra första grundstenarna har säkert fler organisationer på sitt program, men då handlar det inte om scouting. Först när lag och löfte kommer med då är det scouting. I löftet lovar man helt enkelt att efter bästa förmåga följa scoutlagen.

1974 tillträdde så Örjan Persson som kårordförande, kanske var han landets yngsta, men med stora förutsättningar och under de tre år han fungerat har det visat sig vara ett rätt val.

I dag har Kumla scoutkår en fullt utbyggd verksamhet med ca 80 medlemmar. Vi kunde säkert vara flera om vi fått behålla de ca 30 ledare som under årens lopp lämnat oss och sökt sin utkomst på annan ort. Men vi skall inte klaga, vi som har två lokaler, scoutstuga och hängivna ledare som oavlönade ställer upp i alla väder. Det skulle förresten inte gå annars. Scoutverksamheten är förhållandevis dyr, inte minst när det gäller lägerutrustning och lokalhyror och underhållet av scoutstugan tar också sin del. Då är det roligt när tio scoutledare ställer upp med varsin semestervecka, betalande sina egna lägeravgifter och med glädje genomförde den gångna sommarens läger "Stenbäcken -77", som ett trettiotal av kårens ungdomar bevistade. □

Synundersökning - Glasögon - Kontaktlinser

OPTIKER R. SUNDBERG AB

Med av Socialstyrelsen leg. optiker

Östra Storgatan 2, HALLSBERG 0582/118 37

Vattugatan 1, KUMLA 019/795 90

Om John Norlander och konsten i Kumla under 1950-talet

John Norlander

Juli 1977 var en bedrövlig månad ur väderlekssynpunkt med regn och rusk; En dag när det för ovanlighetens skull sken upp, fick jag ett kärt besök av mångårige vännen Nils Helander, som besökte min Julisalong. Han var trots sina 87 år i full färd med förberedelserna med årets Kumla Julblad. Han bad mig att skriva lite om vår gemensamma vän John Norlander, som under året har lämnat vår krets. När jag minns John, gör jag det med glädje, och minnena är många.

John Norlander var för oss som sysslade med konst en inspirerande kraftkälla med huvudet fullt med idéer och uppslag. Hans mångsidighet och personliga inställning till människorna gjorde, att han hade lätt att nå dem.

John kallades ibland för konstnär, men jag tror inte han var odelat road eller smickrad av detta trots att han skapade konstverk av olika slag. Det sista uppdraget som konstnär var förmodligen utsmyckningen i Folkets Hus och akvarellen "Skomakare möter danska vikingar", som överlämnades till Frederikszunds kommun. Tidigare hade han utsmyckat Malmens skola, där han var lärare, med den kubistiska flickan i tegelväggen, som väl kan be-tecknas som en djupliggande relief.

Kommunens emblem, som alla känner till, med de korslagda skomakarhammarna är också av hans hand. Om man nu inte vill kalla folkskollärare John Norlander för konstnär, så var han dock en mycket intressant artist. Hans snabbteknarkunnande var allom bekant och han ställde gärna upp. Att göra människorna glada var helt naturligt för honom.

I många år försåg han Kumla Julblad med sina snabba teckningar. Den sista med åtföljande artikel "På den soliga sidan" kom i 1975 års Julblad.

John Norlander var för oss konstutövare i Kumla av oerhört stort värde. Jag erinrar mig den stora satsningen 1954, när han arrangerade konstutställningen i Gillesalen på Köpmangatan, med Kumla Konst- och Park-nämnd som garant och då han även kunde förmå giganten Carlo Derket, vid Nationalmuseum att presentera densamma. Vid ett annat tillfälle hade John lånat "Bernts Bullbuss", som vi döpte konditor Bernt Anderssons bröd-

bil till. I den kuskade vi runt i Närke med en s.k. Vandringsutställning. Laxå, Hällabrottet, Hardemo med flera platser fick den äran. Utställningen doftade alltid nygräddade bullar. John satte igång och vi fullföljde.

Några år efteråt hade Kumla besök av en grupp värm-landsmålare, som ställde ut i Malmens skola. Utställarna var nu mycket kända Stig Olsson, Harry Moberg, Hans Kajtorp, Einar Persson, Niklas Göran med flera. Utställningen var kanske den bästa Kumla har haft.

Så här efteråt kan man väl minnas hur John blev kallsvettig, när han en morgon kom till skolan och fann, att barnen hade "lekt omkull" en gipsmodell föreställande en kvinna. Bitarna låg kringströdda och många fattades. John satte genast igång och reparerade den. På kvällen stod skulpturen åter på plats. Jag tror inte vännen Niklas märkte någon skillnad, när han återfick modellen.

Vem erinrar sig inte när John ordnade med utställningen "Vi som icke målar" på Stadshotellet, som blev en stor publiksuccé. Var det inte Tage Tapper, som målade en stor duk i mörkröd färg, och på den stora ytan fanns en liten svart punkt? Tavlan hette "Fluga på laggårds-vägg". Många andra roligheter fanns att beskåda.

John Norlander kallade vid ett tillfälle den konstintresserade allmänheten till ett möte i Gillesalen för bildandet av en konstförening. Intresset var det inget fel på. Kumla konstförening bildades och man lät trycka årskort. Så mycket längre tror jag inte man kom. Man hade fina ambitioner, men klubben självdog. John hade redan nya idéer på gång, som rörde något annat, och vi övergivna förmådde inte så mycket. Vi var inte mogna att sköta föreningen utan hans medverkan. Dessutom hade han mycket arbete med sitt kära Barnens dag och Åsakolonin, som slukade honom med hull och hår.

Som avslutning vill jag tacka försyner, att jag fick lära känna denna fantastiska människa — med den vackra

Åk till **BRÄNDÅSENS HANDEL**

Lanthandeln som finns där den behövs

LIVSMEDEL — PRESENTARTIKLAR — JÄRNVAROR

BRÄNDÅSENS HANDEL Tel. 0582/230 53

Bortgången medarbetare

John Norlander är död. Pingstens Kumla-Festival blev det sista arrangemanget för Kumla Barnens Dag som fick bära den gamle generalens signatur. Makter som bestämmer över liv och död regisserade avfärden till det okända helt perfekt. Åtta timmar efter det festivalen var över och överledaren blivit förvissad om att ännu en sommars verksamhet på hans kära Kumlagården var säkerställd gick han bort. Han som själv svarat för regin i så många sammanhang och så länge, kunde inte ha önskat sig en annan hädanfärd när det nu ändå var dags. Med John Norlanders bortgång har Kumla förlorat sin sista profil. Han var lika färgstark i sina handlingar och i sitt sätt att vara som de alster han så ofta åstadkom med pensel och färgpenna. Han ogillade det gråa, det allt utslätande som alltmer ligger i tiden. Om det var han som hade fel och andra rätt får framtiden utvisa. Liksom i många andra sammanhang reflekterar man inte gärna över det självklaras existens och betydelse förrän det en dag är borta . . . John Norlander

rösten — som kunde prata över en konstutställning så att det lät som en hel predikan. Jag vet att alla vi, som sysslar med konst och var med när det begav sig, känner en kolossal tomhet efter vännen och välgöraren John Norlander. Han har skapat en fin konstkultur i Kumla. Att han blev Kumla kommuns kulturstipendiat för några år sedan, berodde inte enbart på hans jätteskapelse Barnens dag och Åsakolonin, utan även för hans stora insatser för konsten i Kumla. Vi har många fina minnen efter Dig käre John. □

Kumlakonstnärerna tar en hängningspaus i Gillesalen 1954. Från vänster Astrid Lundborg, som bjöd på en välsmakande lunch, Inga Berg, som gapar stort över frallan, Walter Holmström, då skägglös, skottar i sig, Tore Lundborg tittar på fotografen, Folke Skoghäll agerar elegant och Anders Hellsten ser fundersam ut.

hann, om man räknar levnadsår, bli en gammal man. I sinnet förblev han in i det sista oförändrat ung. Den enda generation han kände sig främmande med var hans egen. Lika angelägen som den gång för drygt 35 år sedan när han reste runt på västkusten för att hitta den rätta platsen att uppföra Kumlagården på, lika intensivt förberedde han nu för det 31:a verksamhetsåret i Åsa. Han skulle för övrigt på tisdagsmorgonen ha gjort sällskap med en skolklass, som reste till Kumlagården för en lägervecka men hann inte till avreseplatsen innan sanden i hans timglas runnit ur. Om några veckor väntar den egentliga sommargårdsvistelsen. Den blir av program-enligt. Men för första gången på 31 år utan Kumlagårdens skapare. Generationer av Kumlabarn minns John Norlander med glädje, även om de nu känner sorg och saknad. Det är alla de kullar som haft honom som lärare, men också flera tusen som fått tillbringa sköna sommarveckor i Åsa. Hans medarbetare i Barnens Dag kände förlamningens grepp när budskapet om deras generals bortgång spreds på tisdagen. Ett kvarts dygn tidigare hade han verkat mitt ibland dem, optimistisk, glad och faktiskt planerande för nästa års festligheter som då firar 35-årsjubileum. Det förr eller senare ofrånkomliga hade inträffat, men det kändes ändå helt ofattbart. Även om Kumlagården och Barnens Dag är John Norlanders kvarlämnade monument och livsverk finns så mycket annat att säga en sorgens dag som denna. Intresserad av och ständigt villig att ställa upp för allt som jagar tristessen på dörren engagerade han sig i det mesta. Självklart var han chartermedlem när Kumla Lions club bildades. Han var där den självskrivne arrangören och organisatören, reklammakaren och mycket annat när det drog ihop sig till marknader och andra insamlingstillställningar. När föreningsledare av olika slag kom och bad om hjälp fick de den hjälp John Norlander måttade ge. Det kunde gälla föreningsaffischer, klubbemblem eller bara idéer. Han är också mannen bakom förbundsdiplom, utsmyckningar av samlingslokaler och mycket annat i den stilen. Det veterligen allra sista stora konstnärliga arbetet blev fondväggen i Husaren. Ur mängden föreningsengagemang kan nämnas Skogskarlarnas klubb, Föreningen Norden, med vilken han deltog på ett uppmärksammat sätt för några månader sedan i en vänortsresa till danska Frederikssund, och Barnens Dags riksförbund där hans åsikter alltid respekterades. Filatelin låg honom också varmt om hjärtat. Hans frimärksamling är imponerande inte minst tack vare att hans iderikedom även här fick flöda. Fast upplanning till börden och uppväxt i bl a Falköping och Hjo slog John Norlander snabbt rot i Kumla och måste betraktas som genuin närking. Han kom till Kumla som skollärare i mitten av 1930-talet och fortsatte bibringa Kumlabarnen bokliga men också praktiska lärdomar till pensioneringen, ja egentligen långt efter denna eftersom han så sent som i år fortsatt vikariera för kollegor. John Norlander hann bli 77 år av vilka han tillbringat ett 40-tal i Kumla och 30 somrar på sin kära Kumlagården. Hans minne skall leva betydligt längre. I Kumla och på Kumlagården i Åsa. □

Köp julklapparna i

KUMLA JÄRN- & REDSKAPSHANDEL

TRÄDGÅRDSGATAN 1

Tel. 700 25, 703 25

”Nu slocknade Kumla-ljuset”

I slutet på 20-talet började notiser dyka upp i tidningarna om en svensk boxare, som slog knock-out på löpande band i de amerikanska ringarna. På Idrottsbladet blev man intresserad och vädrade morgonluft, samt ordnade om så att han kom hem till Sverige.

Nu visade det sig att den där boxaren var en Kumla-pojske från Södra mos. Han hette John Eriksson eller Erik Larsa-John, som han gemenligen kallades efter traktens sed att koppla ihop sonens namn med faderns.

Boxningsintresset fick givetvis ett uppsving både hemma i Kumla liksom i det övriga Sverige, uppbackat av Idrottsbladet, som förmodligen såg en guldklimp i Johnny.

En stor reklamkampanj sattes igång. Johnny intervjuades och berättade att han fått sina lärospån och tränades av självaste Jack Johnsson, den legendariske färgade världsmästaren i tungvikt. På en helsida var hans ryggtavla med spända muskler avbildad, och på en halv sida hans knutna högernäve.

En match arrangerades mot en okänd tysk som hette Egon Stief och som väl räknades bli en lagom uppvärmning inför större uppgifter. På den tiden var kvällståget kl 10 den traditionella träffpunkten för samhällets ungdom i Kumla. Johnny kom hem till Kumla just på 10-tåget*), och om det i vanliga fall aldrig saknades folk på perrongen, så var ansamlingen den här kvällen kompakt. Djungeltelegrafan hade tydligen fungerat. Det rädde en spänd förväntan och äntligen ångade tåget in. Om en stund kom Johnny ut och huvudet högre än allt folket armbågade han sig fram till utgången och därmed började första kapitlet i Kumlas hittills enda insats i den professionella boxningens tungviktshistoria.

Hemma på ladugårdsbacken sattes träningslägret upp och dit blev det snart folkvandring. En äldre bror

*) Han kom inte på kvällen utan med ett middagståg, då fabriker hade rast. Jag minns det med bestämdhet, ty med samma tåg kom professor Tor André, som skulle föreläsa i Kumla på kvällen. Som föreståndare hade jag i uppdrag att ta emot honom och anvisa hotell under besöket. Den blivande biskopen frågade skämtsamt, om han var föremålet för uppvaktningen av den stora folkmassan. När han fick veta, att nyfikenheten gällde en Kumlafödd amerikansk boxare, yttrade han något om att det inte var dåligt av det lilla Kumla att få ett så ovanligt besök.

Utgivaren.

”Kumla-Jätten” John Eriksson under träning

ordnade kön och sades ha blivit så i tagen, att han började bryta på engelska.

Kumla hade på den tiden ett skapligt fotbollslag med snudd på div II. För att hylla och hedra Johnny speciellt, fick han göra avspark vid en seriematch, såsom brukligt är i finare sammanhang, och efter matchens slut utbringades ett fyrfaldigt leve för honom.

Så kom då matchdagen. Evenemanget gick av stapeln på Cirkus i Stockholm och jag var med bland publiken. Jag hade två stycken i sällskap, den ene en yngre bror till Johnny, men vem den andre var har jag tyvärr glömt. Vi var entusiastiska till tusen, och något tvivel på seger för Johnny fanns inte. För att sätta en extra krydda på segerhyllningarna hade jag satt ihop en visa på melodin: ”Det är grabben med choklad i”, som just då var det stora örhänget. Texten löd som följer:

Johnny Eriksson,
Kumlas store son,
han som skurit lagrar i Amerika,
upp till Eken kom
för att klappa om
såna som i boxning sig utmärka.
Ja, det är grabben med choklad i,
Kumla, kära Kumla mycket stolt du vara kan,
så länge du har såna barn som han”.

Han, som jag glömt namnet på var musiker och spelade banjo. Den hade han tagit med för att accompanjera

Sjödins STENHUGGERI

S. Kungsvägen, Kumla, tel. 785 38
Törngatan 12, Örebro, tel. 11 34 80
Bostadstel. 712 98 och 708 25

Tillverkar **GRAVVÅRDAR**
av röd, grå och svart granit
HUMANA PRISER

segersången. Nu blev det ingen segersång. I 4:de rondan låg Johnny utslagen på canvasen. Publiken är ett grymt djur. Fullständigt skoningslös när en förväntad segrare och eventuell idol sviker förhoppningarna. Då det börjades stå klart vartåt det hela lutade, började glåporden hagla. Rop som: "Ta fram högerkardan, Johnny!" "Visa vad Jack Johnsson lärt dig!" "Heja Idrottsbladet!" Blandat med buanden och visslingar.

Idrottsbladet kom i ett föga avundsvärt dilemma. Tidningen var ju ansvarig för tillställningen genom att först ta hit Johnny och sedan genom att okritiskt sätta igång en ohöjd reklam- och propagandakampanj, ytterst helt säkert av ekonomiskt intresse. Att det sedan inte fanns någon täckning bakom all propagandan, och att redskapet, som hänsynslöst utnyttjades kunde skadas, rörde vederbörande inte i ryggen.

Nu hade jag turen att komma ut ur Cirkus samtidigt som Idrottsbladets redaktör Torsten Tegnér och fick höra en intervju med honom om utgången av matchen. Där försvarade han Johnny och förklarade det hela som någon sorts psykisk kollaps, liknande vad han själv upplevt vid ett misslyckande under sin idrottsliga karriär. Därför var jag nyfiken på tidningens kommentarer till matchen. Där skrev emellertid T.T. något helt annat än det han sade utanför Cirkus.

Den stackars Johnny mättes skäppan full och blev totalt nedgjord. Med hela den stilistiska talang T.T. var mäktig, och den var som bekant av hög klass, vältrades hela skulden över på en redan hårt drabbad. På ett lumpet sätt försökte man rädda sitt eget skinn.

Enligt min egen uppfattning var Johnny inte så dålig boxare, som kunde tyckas efter den olyckliga matchen mot Stief. Han var till stor del offer för en oklok och hänsynslös exploatering, där ekonomiska intressen spelade första fiolen. Dessutom skall han inte ha varit kurant vid matchen på grund av en varbildning i käken, som inte var läkt och som hade orsakat att träningen blivit eftersatt. Allting hade emellertid avancerat så långt, att spelet måste ha sin gång. Något uppskov var inte att tänka på.

Reaktionen i Kumla blev givetvis dyster. Matchen var så uppmärksam, att den sändes i radio. Under utsändningen var det folktomt på gatorna i skomakarstaden.

En montör Runfors berättade om hur han upplevde slutfasen. Han hade en örebroare som inneboende. En stund efter det att knockouten var ett faktum, öppnades dörren sakta till hans lägenhet. Det var örebroaren som stack in huvudet med orden: "Nu slocknade Kumla-ljuset."

Johnny gick kvar här hemma en tid, men for sedan tillbaka till USA. Hans vidare öden vet jag just inget om, annat än att han tycks ha fortsatt med boxningen.

Det kom nämligen en notis om att han gått en match mot den dåvarande tungviktsmästaren Primo Carnera, men blivit utslagen i tredje rondan.

Att stå tre ronder mot en sådan bjässe är väl ändå inte så dåligt. □

John Eriksson var son till lantbrukare Erik Larsson, Södra mos. Denne var mycket engagerad såväl kommunalt som kyrkligt, bl.a. mångårig ledamot av kommunalfullmäktige, kyrko- och skolrådet och var till sin död kyrkovärd. I unga år blev han medlem av blåbandsföreningen men tillhörde senare NTO och logen Natanael, i vars byggnadsförening han länge var en av de mera inflytelserika.

forts från sid 24

mötte syster Maja, som nöjd och belåten höll på att ta sig utför trappan, för att skrämma dem där nere.

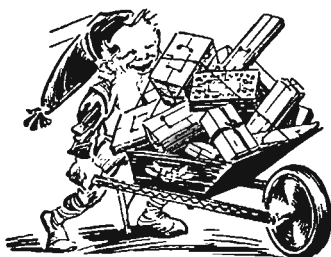
Vad som sedan hände, har jag bara ett dunkelt minne av, men jag kommer ihåg, att vattnet i badbaljan som lillasyster placerades i, byttes många gånger. Det var visst också tal om, att klippa av allt håret men de tyckte till slut, att tösen hade för vackert hår. Hon fick i stället underkasta sig många och långa hårtvättningar.

Min bror och jag tyckte nog synd om lillasyster, som blev tvättad så ofta, för vi gjorde henne aldrig mer lik en hemsk indian. □

Borta ur stadsbilden

Pingstkyrkan, Skolvägen 6, riven 1975.

JULKLAPPARNA ordnas lättast vid besök i

OP: S Bosättningsaffär

TORGET, KUMLA Telefon 707 61

Specialavdelning för leksaker

Har det funnits ett kapell i Sännersta?

Traditionen har länge talat om att det skulle ha funnits ett kapell i Örsta eller Sännersta. En källa på Sännerstasgårdena — Kapplakällan eller Kapellakällan — har ortsbefolkningen kopplat samman med ett sådant medeltida kapell.

Hembygdsvetaren Karl Östlund har i flera år gått och funderat på detta och han har också strövat omkring i trakten kring källan och letat efter lämningar. Något hundratal meter norr om Örsta kulle (som egentligen heter Kolsberg och ligger i Sännersta) ligger källan, men var låg kapellet?

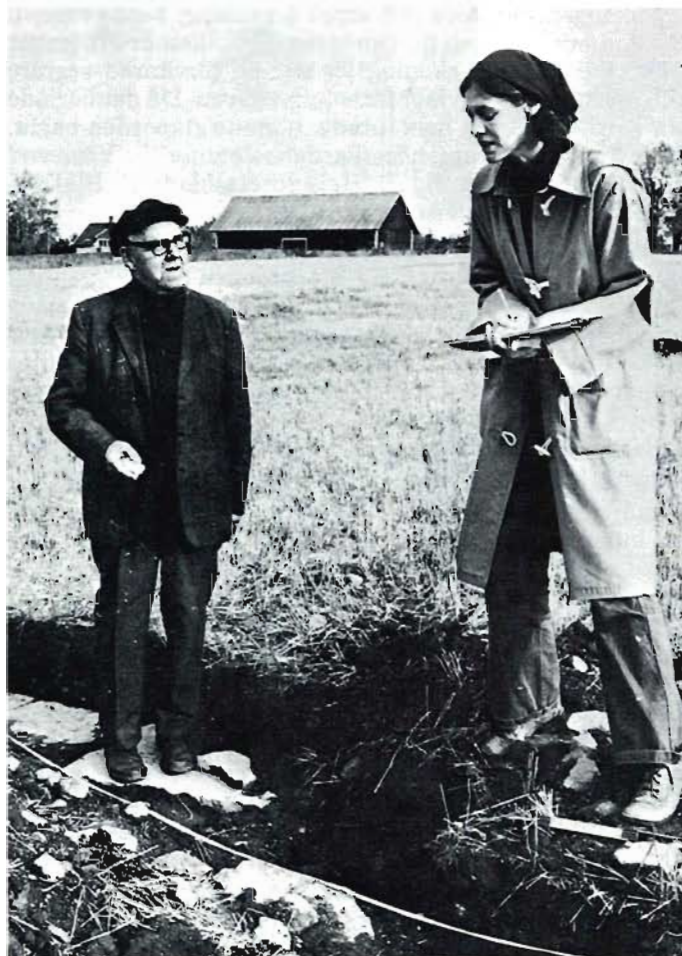
Utefter gårdesvägen ned till källan låg det stenblock, som plöjts upp ur åkrarna och lagts åt sidan. Bland dessa fann Östlund flera fint huggna kalkstenshällar, som knappast kan ha kommit ut i åkern av en slump. På några av dem fann han också rester av vad som kan ha varit murbruk.

Sommaren 1977 gick Östlund och tittade på grödan i närheten av källan. På en fyrkant ute på åkern växte kornet lägre. Han märkte ut platsen och kom tillbaka på hösten när kornet var skuret. Med ett särskilt verktyg — ett smalt spett — kände han ett stycke ned i jorden. Och där — några decimeter under marken — där hörde han på klangen att det låg stenhällar. Några spadtag var allt som behövdes för att konstatera att plana tillhuggna kalkstenshällar låg i rader och rester av murbruk fanns på en del av dem.

Karl Östlund har alltid haft liksom en inbyggd radar när det gäller fornlämningar. Stenyxor och forngravar dras han till som av en magnet.

Så sent som på en karta från 1835 finns en fyrkant markerad ungefär på den plats där Östlund fann rester av stenmurar.

Genom riksantikvariens ombud — Tage Tapper — larmades länsmuséet och antikvarie Estrid Esbjörnsson har granskat platsen och gjort en kartsbild över läget. Som så ofta saknas medel för att omedelbart göra en utgrävning och det kan dröja många år till dess resurser

Hembygdsvetaren Karl Östlund tillsammans med antikvarie Estrid Esbjörnsson från Länsmuséet granskar de tillfälligt blottade delarna av grundmurarna i Sännersta. Går det att få fram pengar till en utgrävning?

finns för att låta en expert gräva igenom området och slutgiltigt fastställa vad för slags byggnad det kan vara.

Kapplakällan

Källan har kallats Kapplakällan sedan långliga tider. Det är också den beteckning som står angiven på den ekonomiska kartan.

Lantbrukare Martin Gustafsson i Sännersta — som arrenderar jorden av Nils Bokvist sedan många år — minns torråret 1915. Han var då bara 5 år men minns hur man rensade upp källan och hur vattnet välldes fram så starkt att man hade svårt att fullfölja arbetet. Han minns också hur det blev sämre med vatten i början av 1960-talet då ledningarna till Hällabrottet drogs fram. Kanske vattenådern skars av då, menar han.

Gårdskapell

För femton år sedan grävde man ut kapellet i Hörsta. Man kunde då konstatera att det var från 1100-talet. Precis som i Sännersta låg grundmurarna kvar några

Englund & C:o Eftr. Tore Johansson

PLÅTSLAGERI

Ringvägen 18, Kumla Tel. 708 22

UTFÖR ALLA SLAGS

PLÅTSLAGERIARBETEN

decimeter under markytan, som jämnats till för att tjänstgöra som skolgård.

Om kapellet i Hörsta varit gårdskapell hela tiden vet man inte så säkert. Det kan från början ha varit ett sådant men sedan övergått till att vara sockenkyrka i en tidigare sockenindelning med avsevärt mindre socknar. I den nyligen utkomna boken om Kumla kyrkor framföres denna teori.

Flera sådana här mindre kapell och kyrkor finns det lämningar av i Täby, Sörby, Granhammar m fl platser. Det kan naturligtvis finnas kapell på flera platser, som någon Karl Östlund ännu ej upptäckt.

Att man inom Kumla kanske har mer än ett sådant här gammalt medeltida kapell tyder på att här bodde burgna bondesläkter, som hade råd att bygga egna kyrkor.

Är det ett kapell?

Vad är det då som talar för att det verkligen är ett kapell som Karl Östlund funnit lämningarna efter? Ja, ingenting eller en hel del. Det beror på hur man ser det.

Kapellakällan tyder på att det skall ha funnits ett kapell intill. Och grundmurarna ligger några tiotal meter ifrån källan. Hällarna är fint tillhuggna och det talar för att det inte är grunden till ett vanligt uthus utan ett "finare" hus. Ett gravfält ligger öster om platsen. Man vet också att det redan på medeltiden fanns rika och betrodda män inte bara i Sännersta utan även i grannbyarna Brånsta och Örsta.

Bland breven till Riseberga finns ett brev daterat till den 9 september 1381 där Ingrid (Ingerd) Birgersdotter skänker Hagaby och Hörsta gård till Riseberga kloster. Bland "fastemännen" eller "Godhe maen", som det hette på den tiden och som bevittnade handlingen var Gvdh-munder ij Bronasum (Brånsta), Jon i Bronastum, Spuir i Sandastum (Sännersta), Laurens ij Sandastum och Germunder i Örixtum (Örsta).

Närheten till Kumla kyrka gör det tveksamt om det är ett kapell, men det kan ju å andra sidan vara en byggnad som är äldre än Kumla kyrka. Är det så finns det en naturlig förklaring till att kapellet försvunnit när kyrkan byggts.

Dikt och verklighet

År 1732 utgav komminister Johan Göstaf Hallman en dikt som han uppgav vara medeltida och författad av biskopen Nicolaus Hermanni (Nils Hermansson, biskop i Linköping på 1300-talet). I den visan talas om Elisif som rövats bort ur ett kloster av en riddare och där får man läsa följande:

"De färdas så fram i fullo godt mak
til Kumblabo Klöster de rida,
De budo Herr Hugo i Klöstret war,
Han ville dem tillsammans wia."

Hallman uppgav att visan utgivits efter en kopia gjord 1520 av franciskanermunken Laurentius Andreæ.

Jonas Samzelius har i Kumla kyrkas räkenskapsbok (1945) relaterat denna dikt och även påvisat att det är en

Jag minns när man rensade "Kapplakällan" då jag var fem år, berättar lantbrukare Martin Gustafsson i Sännersta. Vattnet välldes fram. Och han berättar om huggna stenar som han plöjt upp och lagt vid sidan om åkern.

förfalskning. Han skriver bl a: "Först år 1877 visade Richard Bergström obarmhärtigt upp, att Elisifs visa var ett falsarium av den i dylika, romantiska ting förfarne Hallman."

Författarna till Kumla kyrkor — Ann Catherine Bonnier och Marian Ullén — ansluter sig helt till Samzelius uppfattning (1976). I den skriften säger man också med hänvisning till Hörsta kapell att det "på grund av sin ringa storlek inte ha varit något kloster och det finns inte heller med i någon förteckning över svenska kloster."

Vad som där sagts om kapellet i Hörsta torde också gälla det eventuella kapellet i Sännersta. Den som har sinne för romantiska fantasier kan naturligtvis — trots bevis om motsatsen — vilja fortsätta att tro på visan om Elisif och tro att det funnits ett kloster i Kumla. Men det torde ändå tillhöra fantasins värld. Men om en framtida utgrävning ger besked om att det funnits ett litet kapell i Sännersta är detta ändå ett fynd som ger ännu litet mera av ljus över den dunkla medeltiden i Kumla. □

Köp julblommorna hos

Petterssons HANDELSTRÄDGÅRD
KUMLA Fabriksgatan 45 Tel. 701 38

Kransar och buketter smakfullt och billigt

Blommor i riklig sortering

”En framsträckt hand betyder mycket” säger åbytorpshandlaren Gunnar Rössberg

Gunnar Rössberg

Värmlänning till börden, född i byn Skogen i Sillerud, ett par mil från Årjäng, har han trots snart trettio år i Närke behållit sin värmländska dialekt. ”Hör folk att man är värmlänning är det ingen som förvånas, när man utan ceremonier går fram och pratar och kallar dem för du”, säger åbytorpshandlaren Gunnar Rössberg. Och att prata med folk det är viktigt, när man är fylld av livsglädje och tycker att dagen i dag är den bästa av alla dagar.

I lantbrukarhemmet i Skogen växte Gunnar Rössberg upp tillsammans med fyra syskon. Eftersom fadern dog då Gunnar var bara tre år fick han redan som helt liten delta i de sysslor som på den tiden förekom på en bondgård. Ännu tillämpades varannandagsskola, så att de lediga dagarna kunde helt ägnas åt arbetet på gården.

Att köra till kvarnen fick Gunnar börja med när han inte var stort större än de säckar som låg på lasset. Ibland stod säckar som var alldeles varma på kärran. De

var fyllda med havre som torkats i den stora, heta bakugnen och som nu skulle till kvarnen och malas till ”skrätt” mjöl. Samma som vi idag köper i kartonger som det står havremust på. Det var härligt att ta ett av de varma kornen, bita till så att skalet ramlade av och känna den goda havresmaken.

De kalvar som ”inte skulle läggas på” såldes till resande uppköpare. Det var ofta ett väldigt dividerande mellan mor i huset och uppköparna om det skulle betalas 6:— eller 6:50 för kalven. En av de yngre uppköparna, han hette Gunnar Godtman, sa alltid att till Gunnars mor betalade han jämt femtio öre mer för kalven än på andra ställen. Kanske bidrog det till att han så småningom fick bli måg i huset. I den varma ladugården lektes det kurragömma på vintrarna, medan mor mjölkade. En gång halkade Gunnar och slog huvudet i den hårda, murade väggen. Han vaknade upp på köksbordet hos en sjukvårdskunnig granne, där han låg för att få ett sår i pannan hopsytt. Årret har han kvar ännu.

I dag ser Gunnar Rössberg det gamla bondesamhällets självhushåll som ett ideal för mänsklig samlevnad. Mjölk, smör, bröd och kött kunde gården producera, fisk tog man upp ur de närbelägna Östra eller Västra Silen och ved högg man i skogen, dels för eget bruk och dels för att få ihop de kontanter som behövdes. Åren 1930 till 1935 arbetade Gunnar ibland på granngårdarna och tjänade då två kronor om dagen.

Efter den obligatoriska skolgången gick Gunnar igenom Kristinehamns Praktiska Skola och fick sin första anställning i en lanthandel i Lindhult, Udenäs. Han trivdes bra och fick något år också sköta en filial i Bredebolet, Ålgårås. Sedan lockade en föreståndarebefattning i Götene hos den välkände Erik Rosén, vars firma finns kvar ännu idag. Gunnar flyttade emellertid 1942 tillbaka till Lindhult, för nu hade han träffat sin blivande fru, Asta Gustavsson från Skagabygget, och

Handlanden Gunnar Rössberg utanför sin affär i Åbytorp.

Alltid till Eder tjänst

Rössbergs SNABBKÖP

Å B Y T O R P

Tel. 019/730 72

*Platsen för förmånliga inköp
såväl till julen som året runt*

hennes far lantbrukaren Simon Gustavsson hade inköpt Lindhults handel. I sex år stannade Gunnar i svärfaderns affär, men 1948 öppnade han och hans fru affären i Åbytorp.

Det fanns många affärer i Åbytorp vid den här tiden. Konsum hade en butik, Gunnar Gylén en annan, Lithells hade charkuteriaffär och mjölk- och brödbutik startades av Ture Johansson. Orten hade också en cykelaffär och Wigander handlade med skinn och hudar. Bank fanns det och samma år som Rössbergs byggde om affären till länets första snabbköp, öppnades ett postkontor i fastigheten. Det stort sker, sker tyst så någon, när Åbytorp en dag plötsligt kunde skryta med egen post.

Nu är Rössbergs affär ensam kvar och kan nästa år fira 30-årsjubileum. Under årens lopp har Gunnar sålt åtskilligt utöver det vanliga livsmedelssortimentet. En sommar demonstrerades och såldes kapitalvaror i ett stort tält på gården. Soptunnor har han också sålt och i samband med den försäljningen ordnades bortforsling av tunnor med innehåll till en av kommunen anvisad plats. Det här hände långt innan Kumla hade kommunal sophämtning. Sammanhållningen har varit god i Åbytorp, tycker Gunnar. Under många år hämtade frivilliga en stor julgran i skogen och satte upp den centralt i samhället och föreningarna ordnade julfester tillsammans.

Gunnar Rössberg har hunnit vara aktiv i Köpmannaföreningen och i Byrsta Missionsförsamling. Redan under tiden i Lindhult gick han med i ortens Missionsförsamling. Modern hade varit med i samma frikyrkorörelse och visst kan det ha påverkat hans val av församling, men det hade också en praktisk orsak, eftersom Missionsförsamlingen var den enda frikyrkorörelse som fanns representerad i Lindhult.

Men att vara aktiv församlingsmedlem räcker inte för denne verksamme man. Små blomsterkort, försedda med bibelspråk, har blivit hans hjälp att nå medmänniskorna. "Att sträcka fram handen till en människa är något positivt. Vi lever i en tid då människorna längtar efter ett alternativ och då är det bra att få Guds Ord i handen", säger Gunnar. Han har alltid sina kort liggande i fickan, men delar inte ut dem helt planlöst. Kanske sitter han på en servering och känner plötsligt att nu vill han ge ett kort till grannen vid bordet intill. Nästan alltid blir det en pratstund och det är otaliga vänner som Gunnar fått på det sättet och som han sedan hållit kontakten med. Han gör också planerade resor för att dela ut kort. Ibland åker han många mil för att ge ett kort och tala med en människa som han tror skulle uppskatta det. Vid jularna åker han till Hallsberg, går igenom tågen och ger jäktade resenärer en hälsning.

Nu ser Gunnar Rössberg fram emot att tillsammans med hustrun Asta få dela ut blomsterkort med engelsk text, då den jumbojet lyfter, som skall föra dem till dottern Ann-Charlotte med familj, som under två år bor i Swaziland. Ann-Charlottes man, Per-Olov Axelsson, är arbetsledare vid en hälsostation som Helgelseförbundet bygger med stöd ifrån SIDA. Korten ligger redan färdigtryckta och väntar. På de här korten har Gunnar låtit trycka namn och adress, annars poängterar han att det

är budskapet och den utsträckta handen som är det viktiga, inte vem som utför handlingen. Det är viktigt att ta tillvara de små tillfällena och de finns varje dag.

"De människor jag möter har så mycket att ge mig. Ibland undrar man vad man egentligen har att erbjuda dem man tar kontakt med och då är det i stället de som ger", säger handlaren och blomsterkortutdelaren från Åbytorp. □

Kumla kommuns kulturpris 1976

Holger Hultman

Kumla kommuns kulturpris, som instiftades 1971, och som nu utdelas för sjätte gången, har genom enhälligt beslut i kommunstyrelsen tilldelats ombudsman Holger Hultman med följande motivering:

"Holger Hultman har alltsedan sina unga år varit aktiv i kulturarbetet. Såsom bibliotekarie inom IOGT verkade han för spridande av god litteratur och medverkade sedermera till att detta studiecirkelbibliotek införlivades med folkbiblioteket. Under många år tillhörde han biblioteksstyrelsen och stödde helhjärtat den utveckling till ett mönsterbibliotek, som påbörjades under denna tid. Hans stora konstintresse är väl känt och han tog bl a initiativet till bildandet av konst- och parknämnden i Kumla. Förtjänsten av att Arne Jones skulptur Kumlan kom på plats är till stor del hans. Under sin tid som ombudsman i HSB och verkställande ledamot i stiftelsen Hyresbostäder har han medverkat till bostadsområdenas prydnad med konst. Under många år var han ordförande i Kumla ABF-avdelning. Hultmans kraftfulla insats vid insamlingen till en konsertflygel till Folkets husinvigningen 1962 är väl känd. Alltsedan dess tillkomst har han varit ledamot i kommittén för Kumlabygdens historia och i mer än 20 år har han varit kommitténs ordförande. I flera årgångar av Kumla julblad har han skildrat Kumla stads tidigare historia. Som amatörfilmare har han gjort en insats för att åt framtiden bevara nutida Kumlaliv. Under hans tid som drätselkammarens ordförande var han alltid beredd att lägga sitt ord för olika kulturella satsningar. Det var naturligt för honom att avsluta sin kommunala bana med en period som kulturkommitténs ordförande."

Priset utdelades vid kommunfullmäktiges sista sammanträde för året den 20 december 1976. □

KUMLA BEGRAVNINGSBYRÅ

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som eldbegängelse. Begravningsbil tillhandahålles.

Telefon 700 61, 757 47

Bost. 710 12. Sommarbostad 0582/401 34

Minnen från föreläsningar i Kumla

Nu vill jag berätta några personliga minnen som Kumla Föreläsningssällskapet stått fadder åt.

Anders Pallin är i Föreläsningssalen i kväll och berättar om hur det är att bestiga Kebnekajse, Sveriges högsta berg, å så har han fina bilder. Vill du följa med? Det var far som frågade. Visst ville jag.

I god tid gav vi oss åstad, inte bara därför att Anders Pallin alltid drog fullt hus, utan också därför att de höstblöta vägarna krävde en rundlig tid att forcera.

Visst fanns det trottoar redan då på södra sidan av Stenevägen. Den var utförd av trä, pålar och plank, började nästan bortom Sandbergs och slutade vid järnvägen, så det var inte lång bit vi hade nytta av den. Sen var det att plöja fram på den leriga vägen till Föreläsningssalen vid kyrkan.

Vi stampade av oss den värsta leran och trädde in. Där innanför dörren satt Zetterlöv och skötte affärerna. I dag stod det två ljus på hans bord. Ibland stod det bara ett. Det där har jag funderat över. Varför inte alltid två ljus. Kunde det möjligen vara så, att när Zetterlöv väntade mycket folk tände han två ljus eljest blott ett?

Belysningen i lokalen i övrigt var sparsam. Visserligen hängde det två rader fotogenlampor med vita porslinskupor i taket, men bara några av dem var tända, dock tillräckligt för att sprida ett varmt välkomnande ljus.

Jag är skyldig Föreläsningssällskapet några kronor. Far hade terminskort, som han visade, sen är pojken med, sa han. Då plirade Zetterlövs ögon när han såg på mej, nickade vänligt och släppte in mej gratis. Det var ju inte meningen, och jag kunde inte bocka och säga tack, det kunde ha observerats och väckt ont blod. Men nu gör jag det: tack Zetterlöv!

Så började Ekdahl dona vid skioptikonapparaten. Ur dess innandöme tog han fram något som liknade en blåslampa. Där fanns en skål, som han fyllde med sprit, det kändes tydligt på lukten, om man satt tillräckligt nära. Så tände han spriten och en blå låga slickade metalldelarna ovanför skålen, och när de var tillräckligt varma så fotogenen förgasades, stängde Ekdahl en kran och pumpade försiktigt, lyskroppen, strumpan, tände och gav ett intensivt vitt ljus.

Hela denna procedur följde mina barnaögon med stort intresse. När spriten brunnit ut, sköt han in lampan i apparaten. Föreläsningen kunde börja.

En del av de vuxna snöt sig, andra bara harklade, medan lamporna släcktes och vi intog rättning framåt. Där stod Anders Pallin.

"Mina damer och herrar. I kväll skola vi göra en vandring till och bestigning av Sveriges högsta fjäll, Kebnekaise". (Det finns en topp i Sarek som är högre, men det visste man inte då.)

Den första bilden var en karta över färdvägen, och med en pekpinne orienterade han oss. Så stötte han pinnen i golvet som tecken, att Ekdahl skulle växla bild. Så var vi då på väg. Över fjällheden, vad över svåra jokkar och älvar, rodd över sjöar, övernattning i tält vid en pyrande lägereld med majestätiska fjälltoppar runt om. Plötsligt stod man vid foten av fjället.

Uppstigningen började. Tro nu inte att Anders var själv eller bara hade en kompis med sig. Nej, det var en hel expedition.

När uppstigningen började hette det alltid, varesig det var Kebnekaise eller Sylarne: Vi gingo i följande tågordning. Vägvisaren först, så en bärare därpå Pallin och som avslutning ytterligare några bärare. Huruvida Pallin själv bar någon utrustning framkom aldrig klart,

Föreläsningssalen, överst, och Natanael, underst, Kumla föreläsningssällskapets två första ordinarie föreläsningssalokaler.

Den godaste JULKLAPPEN

en chokladask

Tel. 703 04

från FRUKTCENTRUM, specialaffären

Kebnekajsefjällen från Ladtdjojaure.

däremot att han brukade vandringsstav. Vid svårare passager krokade sällskapet ihop sig med rep.

Anders Pallin var en strålande berättare, och som både Lapplands och Jämtlands fjällmarker då var orörda vildmarker, där ännu inga vägar fanns och inga sjöar upp-dämda till vattenmagasin, så var hans många fjällvandringar och toppbestigningar verkliga kraftprov.

Karl Erik Forslund, skald och hembygdsforskare, strövade även i våra vildmarker. Minnet av honom dröjer dock vid hans fantastiska föreläsningar om: "Med Dalälven från källorna till havet". Det var bebyggelsen längs älven, byarna och socknarna, han berättade om. Då älven är lång klarade han inte det på en kväll. Vi fick fara med honom i etapper, så det tog några år, innan vi nådde kusten.

Vi fick även uppleva en dramatisk uppläsning. Han som gjorde den hette *Hjalmar*, men efternamnet har jag tappat. Efter en timma tog han paus. Satte sig på en stol, tog fram en dosa och sniffade luktsalt, för det var väl inte snus, och så fortsatte han ytterligare en timma. Han plockade allt ur minnet, utan att staka på en enda bokstav, en strålande prestation.

Så småningom flyttades föreläsningarna till Natanael i norra hörnet av Kungsvägen-Hagendalsvägen. Lättare och mindre lerigt att ta sig dit. Och inte behövde far hålla en i handen längre.

Nu kunde jag fylla ark på ark med minnen därifrån, men skall bara hugga några ur högen.

Are Wærland, Kruskaapostel, men även en gudabenedad berättare med en flödande humor. Här två ämnen: "Svenskt folklyne" och "Känn dig själv!"

Det var inte långt mellan skratten, när han gisslade den svenska avundsjukan eller titelsjukan.

Liksom nu dånade godståg fram på järnvägarna. Då dragna av kraftiga ånglok. Inbromsningen av tågsätten kunde inte ske från locket utan det sköttes av ett antal strategiskt utplacerade bromsare, som fick sina order från loket. Skötte inte bromsarna sitt jobb ordentligt, kunde det gå illa. Som det gjorde i Åsbro en gång. Förlåt, men det måste jag få berätta.

"Ettan" Karlsson var i tjänst på stationen. Han hade ett gäng gubbar kring sig, skulle köra tomvagnar ned till kajen. När Karlsson fick tid med dem sa han: "Hoppa upp nu så ska jag skicka ner er, men glöm inte bromsa, dra till ordentligt!"

Jodå, det skulle ske.

Så bar det iväg.

Det är sju meters nivåskillnad mellan stationen och Tisaren, så farten blev präktig. När de ränt genom kurvan vid infarten till kajen drog de till bromsarna, tyvärr utan effekt. De såg stoppbommen och sjön där bakom, som närmade sig snabbt, i ett ögonblick av dödsförakt hoppade de av och tumlade om på kajen. Vagnarna fortsatte herrelösa, slog undan stoppbommen och dråsade i sjön.

Så gick någon tid. Återigen kom samma gubbar och skulle ha vagnar. Då följde "Ettan" med. Han fick verkligen övertala gubbarna, innan de vågade äntra ombord. Så bar det iväg. Som förut.

Farten ökade. "Ettan" kände sina bromsar och kunde hantera dem, men när de ränt genom kurvan och gubbarna såg hur "Ettan" vevade utan att få något resultat, då vräkte de sig av. "Ettan" log, drog till sista biten av bromsen, vagnarna stannade på några meter. Karlsson såg undrande på gubbarna: "Varför hoppar ni av, skulle ni inte med ända fram?"

Har Ni julklappsbekymmer?

Järnhandeln med praktiska JULKLAPPAR
för alla åldrar

VERKTYG, HOBBYARTIKLAR
AFFÄREN MED VERKTYG SOM SPECIALITÉ

Telefon 700 67, 714 33 Sveavägen 8

FRÅGA

SVÄRDS
Järnhandel
FÖRST

När Karlsson berättade historien, då lyste spjuvern i ögonvrån.

Nu åter till Are Wærland. En sån där bromsare skulle gifta sig och brudens föräldrar ordnade bröllopet. När de kom till inbjudningskortet till bröllopgästerna hängde det upp sig. Bromsare. Inte kunde deras flicka gifta sig med en bromsare. Goda råd var dyra. Då löste ett ljushuvud problemet, och flickan fick sin bromsare.

På inbjudningskortet stod: Tågastighetskontrollör. Det är bra när titeln verkligen talar om vad vederbörande sysslar med. Den som i våra dagar sprider gift över markerna kunde med fördel titulera sig: Giftspridningsentreprenör.

Bland de oförglömliga föreläsarna intog *Sten Bergman* en oåtkomlig första plats. När han tog oss "Med hundslåde genom Kamtchakta" eller lät oss vara "Bland vildar på Nya Guinea" (då visade han oss livs levande paradisfåglar) var det högtidsstunder. Han kunde verkligen den svåra konsten att berätta så alla förstod, och med en stilla, varm humor och många spännande äventyr trollband han sina åhörare. När han så framträdde i radio, blev han snabbt en av de populäraste föreläsare radion någonsin haft.

Jag blev därför överraskad i en skolsal någonstans långt bort i Östernärke, när jag fick se att han hade endast tolv åhörare. Efteråt, när jag ville beklaga föreståndaren, kom överraskningen. När *Sten Bergman* var här för någon tid sedan var vi bara tio. En var sjuk och en var bortrest, nu var dom här. Vi är aldrig fler än tolv.

Åhörarna har rätt att ställa frågor till föreläsaren, men sitter där flera hundra är det ganska ogörligt. Men här, tio stycken.

Fick ni något samtal med honom efteråt?

O ja, vi satt kvar en dryg timma medan han berättade om detaljer, som inte får rum i en föreläsning.

Skriv upp att jag var avundsjuk på de tio.

Bland föreläsare, som behandlade litterära ämnen, intog *Ture Nerman* en framskjutet plats.

Men så här kan det gå.

En ung flicka, som läst hans fina kärleksdikter, liksom de med socialt patos, skulle naturligtvis till *Natanael* när *Ture* kom. Efteråt frågade jag vad hon tyckte, och fick det oroväckande svaret: "Det hade varit bäst om jag stannat hemma. Den kvällen förstörde mycket för mej."

Hur så?

"Jo, han saknade en tand i överkäken, och det är det enda jag minns av *Ture*, och nu kommer väl det att hänga över mej när han kommer i radion också."

Vi andra, som inte distraherades av en förlorad tand, vi skulle gärna tagit *Ture* i famn.

Det fanns dock en som var skickligare ändå, men som aldrig utnyttjades av föreläsningföreningen. *Hinke Berggren*.

Efter sitt paradnummer höll han alltid en litterär föreläsning, oftast något om *Strindberg*.

När jag efter ett *Hinke*framträdande i *Kumla* kom till biblioteket för bokbyte, berättade *Erik Ekdahl*, att när

han låg vid seminariet för sin utbildning, jag vill minnas det var i *Strängnäs*, kom *Hinke* till stan. *Ekdahl* och några av hans kamrater hedrade *Hinke* med sin närvaro.

Den första delen, sa *Ekdahl*, var bara dravel, men när han sedan behandlade *Strindbergs Röda rummet*, då gav vi honom absolution för det andra, ty maken till briljant föreläsning var vi överens om att vi aldrig hört. Och han var ju ingen dålig skådespelare heller.

Jag tycker uttalandet ger en god karakteristik av de två herrarna: *Hinke* som en god föreläsare, *Ekdahl* som, trots sin aversion mot *Hinke* i övrigt, förbehållslöst uppskattade honom som litterär föreläsare.

Mer än ett år senare var *Hinke* i *Örebro*, och jag for in för att lyssna. Efteråt var ett enklare samkväm ordnat, så jag trängde mej på och fick tillfälle att berätta den där händelsen för *Hinke*. Snälla du, sa han, det där kommer jag ihåg. När jag kom i talarstolen och fick se de finklädda herrarna och förstod att de inte var vanliga jobbare, så tänkte jag att det skulle bli en demonstration mot mej. Men det blev det inte. Jo, något. Dom rörde inte ett finger när jag slutat om arbetsbinas kärlek, men blev så mycket ivrigare efter *Strindberg*. Så litet demonstration var det.

Nu rättar vi till i ledet och finner då en herre som hette *E. Th. Walter*. Han tog oss med till *Heidelberg*, den tyska lärdomsstaden. Det märkliga med denna föreläsare var hans bilder. Strålande färgbilder, i klass med, ja kanske överglänsande nutidens. Han handmålade alla sina bilder direkt på glaset och fick ett häpnadsväckande gott resultat.

1927 gjorde två unga flickor med en karl som styrpaddel en kanotfärd genom *Lappland*. I ett litet arbete, *Elsa Videblom: Med tält och kanot*, har hon skildrat färden. De paddlade över *Uddjaure* och *Hornavan* och svängde in i *Sädvajaure*, men när de fick se *Rånekjokks* skummande forsar tömmas i sjön, blev frestelsen stor. De tog i land. Där fanns redan ett par tält och flera trivsamma människor. Bland dem en ung författare. Han skulle vidare upp till *Nasafjälls silvergruvor*. Det var *Albert Viksten*.

Endast sjukdom och död kunde ha hindrat en ett trava till *Natanael*, när *Viksten* kom och berättade om *Nasafjälls silvergruvor*.

Vilka smådjävlar bolagsherrarna och deras pådrivare var gentemot lapparna. De beordrades att vintertid med sina renar frakta ned malmen till bebodda trakter. Om någon lapp försökte protestera mot en omänsklig behandling, gjorde man processen kort. Några hål genom isen på närmaste sjö, en lina om lappen och så halade man honom under isen från hål till hål, tills han slutade knorra.

Vetja om lapparna har glömt sådant?

Harry Vester och jag hade kommit i delo med *Ekdahl* om ämnesvalen till föreläsningarna. Vi ville ha mer rent kunskapsbetonade ämnen. Det vore att mota bort folket, menade *Ekdahl*. Vi får se, i vår då har vi tagit med en sådan föreläsning, nämligen om *Goethes "Faust"*, Ni ska få se, då kommer det inte många själar.

Nu var kvällen här. Under över alla under. Lokalen

KEMPES KIOSK

vid Hagendalsvägen

Telefon 701 66

Försäljning av Frukt — Choklad —
Konfekt och Glass

PRESENTKARTONGER i Choklad m. m.
Tobaksvaror — Tidningar

När vi hade rallare i Rösavi

Ett arbetslag med rallare i Viaskogen som byggde dubbelspåret mellan Örebro och Hallsberg år 1917.

År 1917, när första världskriget varat i tre år, byggde SJ dubbelspår mellan Örebro och Hallsberg. Då kom rallare till Kumla men även till Rösavi kom en grupp för att bo hos bönderna och få sin kost där. Någon ekonomisk ersättning från SJ utgick inte. Varje rallare fick själv ordna bostad och kost. Det var inte lätt, då det rådde brist på bådadera.

Jag minns när en rallare kom till vårt hem och frågade mor, om han kunde få köpa ett mål mat om dagen. Mor betraktade den magre rallaren och tyckte att han såg skötsam ut. Han hette Tell och mor välkomnade honom. Det dröjde inte länge förrän han bad att få två måltider om dagen. Mor ömmade för honom och gav efter även när det gällde ett matsäckspaket.

Det var ju ransoneringstider. Även om vi, som hade s.k. självhushåll, hade förmåner som de flesta inte hade, var det svårt att få brödkupongerna att räcka till. Min bror

gjorde värnplikten vid skidlöparbataljonen i Boden och till honom brukade mor sända ett matpaket då och då. Eljest var den allmänna meningen att den som tjänte kung och fosterland hade det välbeställt med kosten. Men den var inte lika näringsrik som under normala tider. Bl.a. var potatisen mycket dålig.

En dag fick vi besök av ett par bröder Skeppner från Motala. De var telefonarbetare och anställda vid SJ. Bostad hade de fått i granngården, men någon kost var inte möjlig att få där. De båda bröderna lyckades övertala mor. Kostnaden var tre kronor per dag. Inklusive oss själva hade mor sex personer att skaffa mat till varje dag.

Vår första matgäst, Tell, uttryckte ofta sin tacksamhet för att han fått komma till vårt hem. Hans mor kom och hälsade på sin son ibland, och då fick mor ofta höra uppmuntrande ord. Tell var själv en kraftkarl och

var stinnkilad av folk, från golv till tak, till och med på estraden bakom föreläsaren satt det folk. Onaturligt.

Ni hade rätt, pojkar, sa Ekdahl, men nu var det vi som förvånade honom med att backa. Nej, nej, här måste finnas andra förklaringar.

Några dar senare kom vi på.

Kvällens föreläsare, som var kapten *Ernst Liljedal*, hade genom en uppmärksam insats i diskussionen om Sveriges försvar, ådragit sig många tidningsskribenters och revymakares misshag. I t ex Örebrorevyn sjöng man: "Åra tack och lov ske kapten Liljedal, nu ökar svenska hären bums med många tusental". Där hade vi orsaken. Nyfikenhet och skadeglädje är starka drifter.

Men kapten Liljedals föreläsning om Goethes Faust var briljant.

Nu måste jag få ett slut på denna epistel. Får försaka de många månadslånga folkhögskolekurserna och bara dröja ett ögonblick vid *E. H. Thörnberg*, som snurrade runt på podiet och ibland satt med ryggen åt åhörarna, och ändå fick oss att sitta som tända ljus och sluka hans samhällskunskap.

Så måste *Giovanni Lindeberg*, *Justus Elgeskog*, *Mårtensson* få skymta och pappa *Björling* och hans pojkar skall få tillfälle sjunga en stump innan professor *Sven Kjellström* avslutar med ett violinsolo.

Under den period jag här frammanat minnen från, har Föreläsningföreningen haft tre ansvariga föreståndare, nämligen: *Erik Ekdahl*, *Charles Arbin* och *Nils Helander*. När jag får något gott brukar jag säga tack. Men vad förslår det här, det måste bli tack, tack, tusen tack. □

offset – boktryck

Kb Kumla tryckeri

Telefon 708 81, 796 20

Bortgången medarbetare "Oscar i Byrsta"

En marsdag 1977 gick Oscar Ericsson, "Oscar i Byrsta", ur tiden. Under en längre tid berikade han Kumla julblad med många intressanta uppgifter tack vare sitt goda minne och sitt kunnande om hembygden.

Oscar Ericsson var född i Byrsta 1892. Att ägna sig åt något annat än att likt fadern bli bonde funderade nog inte den unge Oscar på. Annars kunde han säkert med sin intelligen och sitt stora intresse för studier gjort värdefulla insatser på den lärda banan.

Han blev tidigt hemmastadd med litteraturen. Det gällde inte bara böcker om jordbruk, även om han var väl förtrogen med "jordbruksasposteln" P.J. Rösiös "Revolt", utan även historisk litteratur, romaner och poesi.

När det efter andra världskriget blev frostiga tider för det svenska jordbruket och debet och kredit inte ville gå ihop för vår modernäring, blev det väckelse-tider för lantbrukets folk. Man organiserade sig alltmer för att sätta kraft bakom sina krav. I dessa rörelser blev "Oscar i Byrsta" snart nog en röst som kom att höras långt utanför länets gränser. Han fick allt större

han berättade om sina starka kamrater i rallarlagen. Svanberg hette en av dem. Han blev känd vida omkring i bygden för sina insatser vid en hotellbrand i Vretstorp. Svanberg ensam hade rest den stora brandstegen med storändan upp. Tell berättade, att Svanberg kunde ta en stor Oliverplog i handtagen och hålla den med raka armar. Det var ingen bland åskådarna som kunde göra detta, men Tell kunde hålla vår plog på liknande sätt.

En lördagskväll kom Tell och hälsade på. Jag var ensam hemma. Mor hade gått till auktionen i Missionshuset. Jag skulle komma efter sedan jag hade klarat av kvällssysslorna. Tell var hungrig och frågade om jag hade någon matbit, som han kunde få köpa. Jag sa honom, att vi haft sill och potatis till kvällsmål och att det nog fanns något kvar.

— Sill och potatis, utbrast han. Det har jag inte ätit på flera år.

— Vad har du då ätit? frågade jag.

— Det har mest varit "rabor".

Jag förstod att det var kålrötter. Det var en upplevelse att se, vilken oerhörd aptit den matfriske rallaren hade.

Sedan han gått gick jag till missionsauktionen. Det

Tre välkända jordbruksprofiler, fr.v. Vilhelm Carlsson, Sköllersta, Algot Nordin, Ervalla och Oscar Ericsson, Byrsta.

lust att informera och debattera och att skriva insändare till tidningar. Många tyckte nog att han stundom tog i för hårt, men han kunde inte vara annorlunda än han var. Han ville vara en väckarklocka, som oupphörligen drogs upp. När det visade sig att han fick genklang för sina idéer, blev han allt ivrigare. Men det kom så småningom tider då "Oscar i Byrsta" blev lugnare i sina debatter. Kanske insåg han att nu fick andra, de yngre, fortsätta det arbete som han begynt. Grovarbetet var gjort. Med framgång.

Oscar Ericsson hann inte bara med att ägna jordbrukets organisationer sitt intresse utan tillhörde även

forts på sid 15

var i regel besvärligt med ordningen vid dessa auktioner. Det kom drängar från gårdarna, mer eller mindre druckna, och ställde till oväsen utanför lokalen. Jag satte mig nere vid dörren. Där satt också två rallare. När de hörde bråket utanför lokalen, gick de ut till drängarna. Från min plats vid dörren hörde jag hur rallarna varnade dem. "Det är inte nog med att ni ställer till med efterräkningar för er själva utan ni kan göra det för oss också. Fjärdingsman eller länsman kan komma. De kan tro, att det är vi rallare som ställt till med slagsmålet och stört auktionen. Och då kan vi få det svårt. Nu ska det vara tyst hädanefter."

Så lugnt som det sedan blev vid den auktionen minns man inte att det varit vid någon försäljning.

Kortet härintill visar arbetslaget i Viaskogen. Arbetet var hårt utan maskinell kraft. Tell är nummer fyra från vänster på kortet. En bror till honom var lagbas och är troligen den som står till vänster om honom.

Två av rallarna äktade var sin flicka och blev kvar i Kumla. Två andra blev offer för spanska sjukan 1918.

Julbladets utgivare har berättat för mig att även i municipalsamhället stannade flera av rallarna kvar och bildade familj. □

Årets JULKLAPPSBOK för alla kumlabor Gamla Kumlabilder

Utgiven av KB Kumla tryckeri. Säljes hos Kumla bokhandel, HF:s bokhandel m. fl.

INNEHÅLL

	Sid.
<i>Den stora gåvan. Julbetraktelse av kapten Birgitta Färnsten</i>	1
<i>Fogdar, frälseinspektorer och förvaltare vid Säbylunds herrgård 1657—1963. Av förvaltare Yngve Nord</i>	2
<i>Kyrkolandskapet i Kumla — I. Av kyrkokamrer Olle Eriksson</i>	6
<i>Kumlabon P. A. Palm högg "Calmare nyckel" och fick lovord av president Roosevelt. Av kyrkoherde Allan Thybell</i>	12
<i>En kyrkokör med sekelgamla anor. Av kontraktsprost Bertil Ericsson</i>	14
<i>Georg Magnusson — kumlaprästen som blev huvudperson i en roman. Av boktryckare Nils Helander</i>	16
<i>Finska barnhemmet — ett kapitel frivilligt samhällsarbete. Av kanslichef Tage Tapper</i>	20
<i>När Sveriges största saftfabrik fanns i Hallsberg. Av Nils Helander</i>	22
<i>Bondkvartetten och musiklivet i Hardemo. Valfrid Larsson i Lötåsen berättar minnen. Av fru Gunnel Helander</i>	24
<i>En gammal grunn. Dikt av Anna Andersson</i>	26
<i>65 år med Kumla scoutkår. Av skolvaktmästare Arne Sandberg</i>	27
<i>Om John Norlander och konsten i Kumla på 1950-talet. Av konstnär Walter Holmström</i>	30
<i>Bortgången medarbetare. John Norlander. Av redaktör Olle Lindström</i>	31
<i>"Nu slocknade Kumla-ljuset". Av verkmästare Nils Pouncette</i>	32
<i>Har det funnits ett kapell i Sännersta? Av redaktör Gösta Eriksson</i>	34
<i>"En framsträckt hand betyder mycket", säger åbytorpshandlaren Gunnar Rössberg. Av Gunnel Helander</i>	36
<i>Kumla kommuns kulturpris 1976.</i>	37
<i>Minnen från föreläsningar i Kumla. Av skofabriksarbetare Hugo Eriksson</i>	38
<i>När vi hade rallare i Rösavi. Av lantbrukare Gotthold Andersson</i>	41
<i>Bortgången medarbetare. "Oscar i Byrsta". Av Nils Helander</i>	42

Ni vill väl köpa
FÄRSKT bröd
det har vi
varje dag

Specialtårter: MONTE-CARLO, SPANSK MANDEL

Smörgåstårter

ELBOLAGET

En sammanslutning av elektriker

Trädgårdsgatan 3

**Affären för
elköksutrustningar
och modern
armatur**

Telefon 754 70
VÄXEL

ELVAROR med garanti
och service

KUMLABYGDEN

Fortid - Nutid - Framtid

Redigerad av Jonas L:son Samzelius
och Tage Tapper

Band I: BERG, JORD OCH SKOGAR
Av Josef Eklund, Arvid Bergdahl och Sten Florin

☆

Band II: FORNTIDLIV
Av Sune Lindqvist

☆

Band III: ORTNAMN OCH BEBYGGELSE-
HISTORIA

Av Lars Hellberg

☆

Band IV: GÅRD, BY OCH SAMHÄLLE
Av David Hannerberg

DISTRIBUTION:

KUMLA BOKHANDEL

Kumla biblioteks nya bokbuss

BIBLIOTEKET ÄR FULLT AV BÖCKER

nya
böcker och
gamla böcker
röda
böcker
blåa böcker
vita böcker
glada, roliga
böcker

trista böcker
sagoböcker
bilderböcker
semesterböcker
lättlästa böcker
svårlästa
böcker
efterlängtrade
böcker

— och DU får läsa allihop

Välkommen att låna — det är gratis

KUMLA BIBLIOTEK MED FILIALER ÖPPETHÅLLANDETIDER:

HUVUDBIBLIOTEK

Folkets hus, Skolvägen 12, KUMLA (tel 709 80 vx, efter kl 19.00
tel. 709 86)

Öppet: Måndag—fredag kl 12—20, lördagar kl 11—14, söndagar kl
16—18.

HÄLLABROTTET Tallängens skola (tel 724 13)

Öppet: Måndag 17—20, torsdag 10—12, 17—20.

KVARNTORP Folkets hus

Öppet: Tisdag 17—19, torsdag 13.30—15.30

SANNAHED Centrumhuset (tel 786 30)

Öppet: Måndag 17—20, tisdag 10—12, fredag 10—12

ÅBYTORP Posthuset (tel 732 41)

Öppet: Måndag 18—20, tisdag 18—20, fredag 10—12

BARNBIBLIOTEKET I KUMLABY (Obs. Endast barn- och ung- domsböcker) Kjellingatan 20 (tel 709 80 vx)

Öppet: Måndag 12—15, 16—19, onsdag 12—15, 16—19, torsdag
10—12

BOKBUSSEN

Bokbussen besöker regelbundet kommunens landsbygdsområden
fördelat på femton olika turer. Närmare upplysningar om bussen
lämnas per tel 709 80 (vx)

SJUK- och VÅRDHEM

Vi gör regelbundna bokvagnsronder på Kumla Sjukhem, Solbacka
och Sannahed ålderdomshem.

BOKEN KOMMER

Personer, som är rörelschindrade och alltså inte själva kan besöka
något bibliotek, kan få besök av bibliotekspersonal, som då lämnar
och hämtar böcker. Närmare upplysningar lämnas per tel 709 80
(vx)

Gäller det

ARBETSHANDSKAR?

Efterfråga

*Two märkesvaror av god kvalitet
— välkända sedan årtionden*

Tillverkas av

**HANDSKFABRIKS AB
PAUL JOHANSSON**

KUMLA

Tel. 019/730 73

Borgs Motor AB

ELVESTA, KUMLA Tel. 704 81, 754 23

Peugeot service

Reservdelar och tillbehör

Bensinstation

ELVESTA Tel. 754 23

Försäljning av BÅTAR och BÅTMOTORER

Ring

ALL-TJÄNST TRANSPORTTJÄNST AB

vid behov av transporter

Sveavägen 24, Kumla

Tel. 718 56, 718 82

bost. 722 82

För transporter

019/720 70

HSB

KUMLA

Projekterar,
bygger och förvaltar
lägenheter i bostadsrätt
och hyresrätt
i Kumla

Expedition:

Hagendalsvägen 20 - Telefon 792 05 växel

Expeditionstider:

Måndag t. o. m. Fredag 10.00—11.30

13.30—15.00

Torsdagar dessutom

16.00—18.00

AKTIEBOLAGET

Olles MEKANISKA

Stenevägen 35 - Tel. 710 18

SVARVNINGAR

KONSTRUKTIONER

EL- OCH GASSVETSNINGAR M. M.

Sparbanken hjälper dig med pengar till det du önskar dig mest.

När du står där med det du önskar dig mest — en bil till precis rätt pris, en våning med en överkomlig insats, en musikmaskin med lika många watt som volt. Då kan vi på Sparbanken hjälpa dig — om du är ute i tid.

Det enda vi ber dig om, är en smula förutseende. Tala med oss innan du behöver pengarna, så skall vi se till att dina funderingar blir verklighet. Satsar du nu på ett Sparlånekonto hos oss, kan du låna upp till tre gånger så mycket som du sparat redan efter åtta månader.

ÖREBRO LÄNS SPARBANK

KUMLA Öppet 9.30—18. Tel. Vx 754 30

*Lithells i Sköllersta, Europas största och modernaste specialfabrik för varmkorv.
Här tillverkas bl. a. Lithells tre huvudprodukter: Kumla Korv för detaljhandeln,
Sibylla Korv för gatuköken och Dinette Korv för storköken.*

God Jul önskar

AB SOHLBERG & LITHELL